

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้คือ

ตอนที่ 1 ■ ความเป็นมา ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

ตอนที่ 2 ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษากับการจัดการศึกษาในชุมชน

ตอนที่ 3 การปฏิบัติงาน 6 งานของสถานศึกษา

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ความเป็นมา ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

■ ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชน

คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต แต่ลักษณะบทบาทและภารกิจมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วง ดังนี้

ในอดีตจนถึง WR 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษา ไม่มีกฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาที่มีระบบมีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี 2452 ได้แต่งตั้งกรมการตำบล ประกอบด้วยกรรมการ 3 คน คือ กำนันหรือหัวหน้าตำบล ■ กบ เจ้าอริการวัด ซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล ■ รูป และแพทย์ประจำตำบล ■ คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียน ทำนุบำรุง หาเด็กเข้าเรียน หาคู

มาสอนในโรงเรียน เรียกโรงเรียนที่สร้างขึ้นนี้ว่า โรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหา จำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นตำแหน่งรวมทั้งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องด้วยมีข้อมูลจากผลการวิจัยมากมายยืนยันว่าการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควรทั้งความพร้อมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียน ความพึงพอใจในผลงานของตนเอง การให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางการพัฒนา ฯลฯ ประกอบกับมีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการประจำโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

พ.ศ. 2540 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย R.R. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา W.R. 2539 เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดประชุมทางไกล เรื่อง บทบาทคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียน และประธานคณะกรรมการโรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศ ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ประเทศไทย ช่อง 11 และวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ที่มีการถ่ายทอดสดเสียงทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2541

หลังจากคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการและผลการดำเนินการมากมาย ผลจากการวิจัยมีหลายประการที่น่าสนใจ คือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนในส่วนโครงสร้างของคณะกรรมการโรงเรียนเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียนยังเน้นด้านการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่าการกำหนดนโยบายและการร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน จากผลการวิจัยดังกล่าว ประกอบกับมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษาฉบับแรกที่กำหนดให้สตรีสามารถเข้ามามีบทบาทในการเป็นกรรมการสถานศึกษา ทำให้สตรีมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานเพื่อชุมชนและโรงเรียน รวมทั้งทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น และจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้อย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2545

2. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นับเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการโรงเรียนและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุด นับแต่ครั้งที่เป็นการศึกษาประชาบาล หรือการศึกษาของประชาชนก็มีคณะกรรมการตำบลเป็นผู้จัดการศึกษาในโรงเรียน ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาประจำโรงเรียน พ.ศ. 2525 ก็มีคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเป็นผู้เข้ามาร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน พ.ศ. 2539 ก็มีคณะกรรมการโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา และปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา พ.ศ. 2543 ซึ่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงนับวันแต่จะมากและเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคนประกอบด้วย

- (1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน
- (2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้นจำนวนสองคน
- (3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใด ที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกินสองคน

(5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่าหรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสองคน

(6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสี่คน

ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขาธิการ และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่งใน (1)(3)(4)(5) และ (6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

2.2 ให้คณะกรรมการกำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

2.3 การให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการดำเนินการดังนี้

(1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (1)(2)(3)(4) และ (5)

(2) ให้ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกตามข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเอง ให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(3) ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกตามข้อ 7 (2) และให้ผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่เห็นสมควรจำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ประชุมคัดเลือกให้เหลือเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้งในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใด ให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้

ในกรณีที่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดไม่ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้ที่สมัครเข้ารับการคัดเลือกเท่าที่มีอยู่ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้นจำนวนสองเท่าของจำนวนที่ยังขาดอยู่และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองตามจำนวนของที่กำหนดไว้

ในกรณีที่มีผู้สมัครเข้ารับการศึกษาในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการศึกษาดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

2.4 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

- (1) เป็นผู้สนใจในการพัฒนาการศึกษา
- (2) เป็นผู้มีความประพฤติดี
- (3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

2.5 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับ เป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้งและอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

2.6 ให้คณะกรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

คณะกรรมการซึ่งได้มาตามระเบียบนี้ในวาระแรก เมื่อครบกำหนด 2 ปี ให้จับสลากออกกึ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกินจำนวนนี้ ให้จับเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคน เว้นกรรมการและเลขานุการ

ให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสอง ตามหลักเกณฑ์และวิธีกำหนดในข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระในวรรคหนึ่ง การสรรหากรรมการใหม่แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสามให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวัน นับจากวันครบวาระหรือครบกำหนดแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการชุดเดิม ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้ มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่ กรรมการที่พ้นวาระ อาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก

2.7 nssunia จะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ออกจากวาระ
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8
- (5) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (6) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
- (7) ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5(2) และผู้บริหารสถานศึกษา

(9) พ้นจากภูมิหลังการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้นสำหรับกรรมการตามข้อ 5 (1)

(10) พ้นจากภูมิหลังการเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับกรรมการตามข้อ 5(4)

(11) คณะกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสาม มีมติให้ออกยกเว้นตำแหน่งกรรมการและเลขานุการ

2.8 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวันให้สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้นภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ว่างลง และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

2.9 คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังนี้

(1) กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา
 (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
 (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

(4) กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

(5) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

(6) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ของสถานศึกษา

(7) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

(8) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

(9) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษา ก่อนเสนอต่อสาธารณชน

(10) แต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

(11) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา นั้น

2.10 ให้มีการประชุมคณะกรรมการ อย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง

การดำเนินการประชุมคณะกรรมการ ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดโดยให้มีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ในขณะนั้น และให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแล้วแต่กรณี

ในกรณีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง ให้รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วย

ให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่งภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการประชุม

2.11 ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวัน นับแต่วันประกาศใช้ระเบียบนี้

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้คณะกรรมการโรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2539 ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้รวมทั้งดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

แนวปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

ในส่วนนี้เป็นการกล่าวถึงขั้นตอนและวิธีการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1. ขั้นตอนและวิธีการสรรหาคณะกรรมการสถานศึกษาโดยทั่วไป (ระเบียบ ข้อ 6 และข้อ 7)

1) ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาชุดปัจจุบัน เพื่อกำหนดจำนวนและสัดส่วนของกรรมการในแต่ละองค์ประกอบว่าจะมีจำนวนเท่าใด รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้นเท่าใด ซึ่งจะต้องไม่น้อยกว่า 7 คน และไม่เกิน 15 คน

การกำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการนั้นให้คำนึงถึงกรรมการที่เป็นสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกรรมการทั้งหมดนั้น ในกรณีที่ได้พยายามดำเนินการสรรหาตามกระบวนการ ในข้อ 7 แห่งระเบียบฯ แล้วไม่สามารถสรรหาได้ตามจำนวนและสัดส่วนข้างต้น : ก็ให้ปรับยืดหยุ่นจำนวนกรรมการที่เป็นสตรีได้ ซึ่งอาจมีจำนวนน้อยกว่าหรือไม่มีก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องรายงานเหตุผลความจำเป็นหรือข้อจำกัดในการดำเนินการดังกล่าวให้ผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไปทราบในช่วงการเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา

2) ประกาศรับสมัครกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้แทนของผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนศิษย์เก่า ซึ่งควรมีระยะเวลารับสมัครไม่น้อยกว่า 15 วันก่อนถึงวันดำเนินการคัดเลือก โดยจัดส่งประกาศไปยังกลุ่มบุคคลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ได้ทราบอย่างทั่วถึง

3) ดำเนินการคัดเลือกกรรมการสถานศึกษาในองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ผู้แทนของผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนศิษย์เก่า ดังนี้

3.1) กรณีที่มีจำนวนผู้สมัครมากกว่าจำนวนกรรมการสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบใด ให้ผู้สมัครในองค์ประกอบนั้นคัดเลือกกันเองโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น การลงคะแนนเสียง การประชุมตกลง เป็นต้น เพื่อให้ได้กรรมการสถานศึกษาเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบนั้นๆ

3.2) กรณีที่มีจำนวนผู้สมัครมากกว่าจำนวนกรรมการสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบใด ให้ถือว่าผู้สมัครในองค์ประกอบนั้นเป็นผู้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกรรมการสถานศึกษา

3.3) กรณีที่มีจำนวนผู้สมัครน้อยกว่าจำนวนกรรมการสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบใด ให้ถือว่าผู้สมัครเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้นเป็นผู้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกรรมการสถานศึกษาในองค์ประกอบนั้น และให้กรรมการสถานศึกษาชุดปัจจุบันเสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นผู้แทนขององค์ประกอบนั้นจำนวน 2 เท่าของจำนวนกรรมการสถานศึกษาที่ยังไม่ครบตามจำนวนทั้งหมดขององค์ประกอบนั้น แล้วให้บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น การลงคะแนนเสียง ประชุมตกลง เป็นต้น เพื่อให้ได้กรรมการสถานศึกษาเท่ากับจำนวนที่ยัง ไม่ครบในองค์ประกอบนั้นๆ

3.4) กรณีที่ไม่มีผู้สมัครเข้ารับการศึกษาเป็นกรรมการสถานศึกษาในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ให้กรรมการสถานศึกษาชุดปัจจุบันเสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นตัวแทนขององค์ประกอบนั้นจำนวน 2 เท่าของจำนวนกรรมการสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบนั้น แล้วให้บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น การลงคะแนนเสียง การประชุมตกลง เป็นต้น เพื่อให้ได้กรรมการสถานศึกษาเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้ในองค์ประกอบนั้นๆ

4) ดำเนินการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการสถานศึกษาในแต่ละองค์ประกอบ ประชุมร่วมกันเพื่อเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 เท่าของจำนวนกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วให้ผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกใน 5 องค์ประกอบร่วมกันคัดเลือกโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เช่น การลงคะแนนเสียง การประชุมตกลง เป็นต้น เพื่อให้ได้กรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้

5) เสนอรายชื่อกรรมการสถานศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกต่อหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอหรือหัวหน้ากรมการศึกษากิ่งอำเภอหรือผู้อำนวยการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร แล้วแต่กรณี เพื่อลงนามแต่งตั้งเป็นกรรมการสถานศึกษาชุดต่อไป พร้อมทั้งรายงานเหตุผลความจำเป็นและข้อจำกัดในการดำเนินการใดๆ ที่ไม่เป็นไปตามระเบียบฯ กำหนด

การดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวในครั้งแรกให้ดำเนินการภายใน 120 วัน นับแต่วันประกาศระเบียบฯ ครั้งต่อไปให้ดำเนินการภายใน 45 วัน นับจากวันครบวาระของคณะกรรมการ

2. ขั้นตอนและวิธีการสรรหากรรมการสถานศึกษาแทนตำแหน่งที่ว่าง (ระเบียบข้อ 12)

เมื่อมีกรณีที่กรรมการสถานศึกษาในองค์ประกอบหนึ่งองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระ และมีเวลาเหลืออยู่เกินกว่า 90 วัน ให้สถานศึกษาและกรรมการสถานศึกษาเท่าที่มีอยู่ดำเนินการให้ได้มาซึ่งกรรมการสถานศึกษาในองค์ประกอบนั้นๆ ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ย่างลง โดยดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการเช่นเดียวกับการสรรหาคณะกรรมการสถานศึกษาโดยทั่วไป เพียงแต่ดำเนินการเฉพาะในองค์ประกอบที่มีกรรมการสถานศึกษาที่ว่างลงเท่านั้น

3. ขั้นตอนและวิธีการจับสลากเพื่อให้กรรมการสถานศึกษาพ้นจากตำแหน่ง (ระเบียบข้อ 10)

เมื่อครบกำหนด 2 ปี นับตั้งแต่คณะกรรมการสถานศึกษาชุดแรกเข้าดำรงตำแหน่ง ให้สถานศึกษาจัดการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อดำเนินการจับสลากให้

กรรมการสถานศึกษาพ้นจากตำแหน่งกึ่งหนึ่งของคณะกรรมการสถานศึกษาทั้งหมด ยกเว้น
ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นกรรมการและเลขานุการ กรณีเป็นจำนวนคี่ให้พิเศษเพิ่มเป็น 1 คน
โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษาดำเนินการดังนี้

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจับสลาก
- 2) กำหนดวิธีจับสลาก โดยอาจเลือกวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ดังนี้

2.1) จับสลากออกกึ่งหนึ่งจากกรรมการสถานศึกษาทั้งหมด โดยไม่
คำนึงสัดส่วนในแต่ละองค์ประกอบ

2.2) จับสลากออกกึ่งหนึ่งจากคณะกรรมการสถานศึกษา ในแต่ละ
องค์ประกอบ

**ข้อเสนอแนะการกำหนดสัดส่วนและการคัดเลือกหรือสรรหาคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการมีส่วนร่วมของสตรีและการมี
สัดส่วนที่เหมาะสม**

ในการกำหนดสัดส่วนและการคัดเลือก หรือสรรหาคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ให้มีจำนวนกรรมการที่เป็นสตรีไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนกรรมการทั้งหมดนั้น
มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. การกำหนดสัดส่วน

- 1) กรณีที่กำหนดให้มีคณะกรรมการทั้งสิ้น 7 คน ควรจะมีกรรมการที่เป็น
สตรีอย่างน้อย 2 คน
- 2) กรณีที่กำหนดให้มีคณะกรรมการทั้งสิ้น 8-10 คน ควรจะมีกรรมการที่
เป็นสตรีอย่างน้อย 3 คน
- 3) กรณีที่กำหนดให้มีคณะกรรมการทั้งสิ้น 11-13 คน ควรจะมีกรรมการที่
เป็นสตรีอย่างน้อย 4 คน
- 4) กรณีที่กำหนดให้มีคณะกรรมการทั้งสิ้น 14-15 คน ควรจะมีกรรมการที่
เป็นสตรีอย่างน้อย 5 คน

อย่างไรก็ตามจำนวนและสัดส่วนของกรรมการที่เป็นชายและสตรีที่เหมาะสมนั้น
ควรมีจำนวนและสัดส่วนอย่างละจำนวนที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน เพราะจุดเด่นของศักยภาพและ
ความรู้ความสามารถของความเป็นชายและสตรีนั้นมีทั้งส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ฉะนั้นการ
มีกรรมการที่มีทั้งชายและสตรีที่มีจำนวนเท่ากันหรือใกล้เคียงกันนั้น ย่อมทำให้คณะกรรมการมี

ศักยภาพและความรู้ความสามารถในการร่วมมือกับสถานศึกษา บริหารจัดการและสนับสนุนกิจการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้เกี่ยวข้อง

1. บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ บุคคลที่มีความตั้งใจเสียสละและอุทิศตน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาของชุมชนและท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 เป็นผู้ที่รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาเหนือ สถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 สอดคล้องกับมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ดังนี้

1.1 กำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาของสถานศึกษา

นโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษาเป็นเสมือน“เข็มทิศ”ที่จะนำพาสถานศึกษา ไปสู่เป้าหมายปลายทางของความสำเ็จ ดังนั้น เพื่อให้แผนพัฒนาสถานศึกษามีความสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการ สถานศึกษาควรมีบทบาทหน้าที่ควบคู่กันดังนี้

ตาราง 1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาในการกำหนดนโยบายและ แผนพัฒนาของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. จัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด นโยบายและการจัดทำแผนพัฒนาของสถาน ศึกษา	1. ศึกษาหาความรู้ และทำความเข้าใจเรื่อง การวางแผนและการจัดทำแผนพัฒนาการ ศึกษาจากเอกสารและแหล่งความรู้ต่างๆ
2. เสนอแต่งตั้งคณะอนุกรรมการจัดทำ นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถาน ศึกษา	2. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการในการจัดทำร่าง นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของ สถานศึกษา
3. นำเสนอร่างนโยบายและแผนพัฒนาการ ศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา	3. พิจารณากำหนดนโยบายและแผน พัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

ตาราง 1 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
4. นำนโยบายและแผนไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม	

1.2 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการ ประจำปีของสถานศึกษา

ก่อนสิ้นปีงบประมาณ สถานศึกษานำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษามาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานในปีงบประมาณต่อไป ซึ่งแผนปฏิบัติการดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาก่อน สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจะมีบทบาทควบคู่กันดังนี้

ตาราง 2 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการ ประจำปีของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา	1. ศึกษา นโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
2. นำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาและงบประมาณที่ได้รับมาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น	2. พิจารณาเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
3. เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการ	3. พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี
4. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี	4. ให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
5. ประเมินผลการดำเนินการเป็นระยะและนำผลมาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง	5. กำกับติดตามการดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา
6. สรุปผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี และรายงานผลตามที่ระเบียบกำหนด	

ป
๐๗๖.๑๒
๖๑๘๑๑
๔.๑

148055

1.3 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ คณะกรรมการสถานศึกษาจะช่วยเสนอแนะความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงควรมีบทบาทควบคู่กับสถานศึกษาดังนี้

ตาราง 3 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. ผู้รับผิดชอบงานวิชาการ ร่วมกับผู้ปฏิบัติ การสอนศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง สภาพความต้องการของท้องถิ่น แหล่ง ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและนำเสนอให้สถานศึกษา ไว้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำสาระหลักสูตร
2. จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น และคุณ ลักษณะที่พึงประสงค์	2. พิจารณาให้ความเห็นชอบในสาระหลักสูตร ที่สถานศึกษาจัดทำ
3. เสนอเพื่อขอความเห็นชอบสาระหลักสูตรที่ สถานศึกษาจัดทำขึ้น	3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาได้ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตาม หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. พัฒนาหลักสูตรให้สามารถนำไปใช้จัด กิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมี ประสิทธิภาพ	

1.4 กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถาน ศึกษาเมื่อสถานศึกษาดำเนินการไปแล้ว ผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรค หรือไม่ เป็นเรื่องที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องรับรู้เพื่อจะได้เข้ามาช่วยสนับสนุน หรือ แก้ปัญหาให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทที่ควบคู่กันไป ดังนี้

ตาราง 4 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการกำกับและติดตาม การดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี 2. สรุปรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้ทราบภาคเรียนละ 1 ครั้ง 3. พัฒนาปรับปรุงการดำเนินการตามแผนให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติมากขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษาแนวทางการดำเนินการและปฏิทินการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา 2. รับทราบรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติของสถานศึกษารวมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 3. ติดตามดูแล ช่วยเหลือ แก้ปัญหาและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

1.5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ และได้มาตรฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับผู้ปกครองของนักเรียน รู้สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงควรกำหนดบทบาทสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 5 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตบริการโรงเรียน 2. เกณฑ์เด็กทุกคนให้ได้เข้าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ร่วมและสนับสนุนการดำเนินการในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็กในเขตบริการของโรงเรียน 2. ประสานความร่วมมือ สร้างความเข้าใจกับ

ตาราง 5 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
3. ติดตามดูแลช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนให้มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ	2. ประชาชนทั่วไป และผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญในการศึกษา
4. ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อให้เด็กได้เรียนจนจบหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ	3. สนับสนุนช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนหรือมีความต้องการช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อให้สามารถได้เรียนจนจบหลักสูตร

1.6 ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

สิทธิและความเสมอภาคในการที่เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กทุกคนจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ควรจะต้องทำหน้าที่ควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 6 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. สืบรวจข้อมูลเกี่ยวกับเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	1. ศึกษาข้อมูลเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความต้องการพิเศษในท้องถิ่น เพื่อเสนอข้อมูลให้กับสถานศึกษา
2. จัดให้เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียนและได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ	2. สนับสนุนสิ่งต่างๆ ที่จะป็นสื่อเครื่องมืออุปกรณ์การเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะต่างๆ
3. จัดทำสื่อ จัดหาเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนต่างๆที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้สามารถเรียนอยู่ใน	3. สนับสนุนส่งเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

ตาราง 6 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
3. สถานศึกษาอย่างมีความสุข	

1.7 เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

กระทรวงได้กระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปให้สถานศึกษาดำเนินการ ได้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารงานของสถานศึกษา ข้อเสนอแนะในการบริหารงานทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา จึงควรกำหนดบทบาทหน้าที่ควบคู่กันไว้ ดังนี้

ตาราง 7 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. กำหนดแนวทางการบริหารงานในด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป ไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี	1. เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการในด้งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
2. นำข้อสรุปที่เป็นข้อเสนอของคณะกรรมการสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมทั้ง 4 ด้าน	2. ร่วมเป็นคณะทำงาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เสนอให้คณะกรรมการได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา	

1.8 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตลอดจนวิทยากร ภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสาน จารีตประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น เป็นผู้ที่สามารถ ช่วยระดมทรัพยากรต่างๆทั้งภายในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น เข้ามาช่วยในการพัฒนาปรับปรุงสถาน ศึกษาได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาของนักเรียนได้ในหลายๆ ด้าน จึงควรมีบทบาทที่ควบคู่กับสถานศึกษา ดังนี้

ตาราง 8 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการส่งเสริมให้มีการ ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. เสนอแนวทางในการระดมทรัพยากรต่างๆ มาช่วยในการพัฒนาการศึกษาของสถาน ศึกษา	1. ร่วมกำหนดแนวทางในการระดมทรัพยากร ต่างๆทั้งภายนอกและภายในท้องถิ่น เพื่อ นำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. ร่วมวางแผนในการดำเนินงานกับคณะ กรรมการสถานศึกษาในการระดมทรัพยากร มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษ ของ สถานศึกษา	2. ส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอกและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านวิชาชีพในท้องถิ่น มาให้ความรู้กับนักเรียนโดยจัดหาและเข้าไป มีส่วนร่วมเป็นวิทยากรภายนอก
3. จัดหาวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชา การและวิชาชีพชุมชนและท้องถิ่น	3. สนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีต ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และของชาติ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการ ดำเนินการ
4. จัดกิจกรรมเพื่อสืบสานจารีตประเพณี และ วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ	

1.9 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ บทบาทในฐานะกรรมการสถานศึกษาจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษา เสริมสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน หรือองค์กรต่างๆ ให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษา และนำสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษาจึงควรควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 9 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. พัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษา ให้มีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม น่าอยู่ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน 2. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งที่จะศึกษาค้นคว้าความรู้ โดยปรับปรุงห้องสมุด ห้องปฏิบัติการเรียนในวิชาต่างๆ ให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะใช้ทั้งภายในสถานศึกษาและให้บริการบุคคลภายนอก 3. เข้าไปร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	1. ประสานกับประชาชนและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาปรับปรุง สถานศึกษาให้มีความพร้อม ที่จะ เป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และเป็นแหล่งที่จะให้บริการชุมชน 2. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษา ประสานสัมพันธ์กับชุมชนและองค์กรภายนอกให้เห็นความสำคัญของสถานศึกษา และใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและเป็นแหล่งบริการชุมชน 3. ส่งเสริม สนับสนุน ให้สถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน

1.10 ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินการของสถานศึกษา เมื่อสิ้นปี สถานศึกษาจะต้องจัดทำสรุปรายงานการดำเนินงานเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาได้รับทราบ และเห็นชอบรายงานต่อสาธารณชน ซึ่งสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 10 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินงานประจำปี	1. รับทราบและให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษา
2. เสนอคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบ และเห็นชอบให้รายงานต่อสาธารณชน	2. เสนอแนะเพื่อปรับปรุง รายงานผลการดำเนินงานประจำปีให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน
3. รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาให้สาธารณชนได้ทราบ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ หรือสิ่งอื่นๆ	

1.11 แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ยังมีผู้นำของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นที่ยินดีที่จะเข้ามาช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาและคณะอนุกรรมการ เพื่อช่วยดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 11 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการแต่งตั้งที่ปรึกษา และหรือคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. สํารวจและจัดทําเนียบบุคคลที่มีความสามารถ และบุคคลตัวอย่างด้านต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้รับการยอมรับจากสาธารณชน	1. พิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษา และ/หรือคณะอนุกรรมการตามภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษาตามความจำเป็นและความเหมาะสม
2. เสนอรายชื่อบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา และ/หรือคณะอนุกรรมการตามภารกิจที่ระเบียบกำหนด	2. ส่งเสริมสนับสนุนเป็นที่ปรึกษาให้คณะอนุกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา

1.12 ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา นั้น ๆ

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากภารกิจที่ระเบียบกำหนดไว้ ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่มีความจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น เรื่องนโยบายหรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัดได้แจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ถ้าได้รับความร่วมมือ ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษาก็จะทำให้งานในภารกิจของสถานศึกษาประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น สถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทควบคู่กัน ดังนี้

ตาราง 12 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นๆ

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
1. นำนโยบาย แนวปฏิบัติหรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัดแจ้งให้สถานศึกษาได้ปฏิบัติ เสนอคณะกรรมการสถานศึกษาได้	1. รับทราบ ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามภารกิจที่หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นมอบหมาย

ตาราง 12 (ต่อ)

บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา	บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา
2. ประสานความร่วมมือในการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาที่ปรึกษาและ/หรือคณะทำงานเพื่อให้การดำเนินการในภารกิจที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ ลุล่วง	2. ให้ความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการในภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องปฏิบัติตามงานที่ได้รับมอบหมายให้บังเกิดผลสำเร็จ

2. บทบาทหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ยังมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในหลายระดับ และบุคคลจึงนำเสนอบทบาทหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

- 1) ทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาโดยตำแหน่ง
- 2) ดำเนินการสรรหากรรมการสถานศึกษาจากกลุ่มบุคคลต่างๆ ตามระเบียบ ข้อ 5 (ยกเว้นคณบดีหรือคณบดี) ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้แทนศิษย์เก่า กลุ่มละ 1-2 คน รวมทั้งสิ้น 5-10 คน
- 3) ดำเนินการร่วมกับผู้แทนจากกลุ่มบุคคลที่ได้รับคัดเลือกตามข้อ 2) เสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 8 คน แล้วคัดเลือกให้เหลือกึ่งหนึ่ง
- 4) ดำเนินการร่วมกับผู้แทนที่ได้รับคัดเลือกตามข้อ 2) และ 3) คัดเลือกประธานจากผู้แทนตามระเบียบข้อ 5(1) (3) (4) (5) และ (6) ยกเว้น (2) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน
- 5) จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและนำเสนอให้หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ/ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ลงนามแต่งตั้ง
- 6) ดำเนินการให้มีการจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง และรายงานการประชุมต่อหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ/ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
- 7) การดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนและนำรายชื่อเสนอต่อหัวหน้าการประถม

ศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ/ผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อลงนามแต่งตั้งในกรณี
ที่กรรมการสถานศึกษาชุดเดิมต้องพ้นจากตำแหน่งตามวาระแรกเมื่อครบกำหนด 2 ปี ตามระเบียบ
ข้อ 10 ภายใน 45 วัน และในกรณีที่ตำแหน่งกรรมการในองค์ประกอบได้ว่างลงก่อนครบวาระ
เกินกว่า 90 วัน ให้ดำเนินการภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง

2.2 หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ/ผู้อำนวยการการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร

- 1) พิจารณาลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา
- 2) เสริมและสนับสนุนให้การดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาเป็นไปตาม

ระเบียบฯ

2.3 คณะกรรมการสถานศึกษามีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
- 2) ดำเนินการคัดเลือกประธาน และรองประธานจากผู้แทนกลุ่มบุคคลตามระเบียบ

ข้อ 5 (1) (3) (4) (5) และ (6)

- 3) มีมติให้กรรมการสถานศึกษาพ้นจากตำแหน่งตามระเบียบข้อ 11 (10)

2.4 เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

ซึ่งโดยบทบาทแล้ว การดำเนินงานของคณะกรรมการมีบทบาทหน้าที่ในการนำความคิด
ความต้องการของชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาเพื่อสนองความ
ต้องการของชุมชนได้ และประชาชนได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาโรงเรียน คณะกรรมการเป็นกลุ่ม
บุคคลที่มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (ประกอบ
คุณรักษ์และคณะ, 2531) แต่ในความเป็นจริงการปฏิบัติงานของคณะกรรมการยังปฏิบัติงานใน
หน้าที่ของตนเองได้ไม่มากเท่าที่ควร มีคณะกรรมการบางท่านสามารถปฏิบัติงานได้ดี แต่มีอีก
จำนวนมากที่ไม่สามารถประสบผลสำเร็จ ซึ่งอาจเกิดจากลักษณะดังต่อไปนี้ (สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดราชบุรี, 2530)

1. กรรมการการศึกษาไม่ทราบหน้าที่ว่าต้องทำหน้าที่อะไรบ้าง และไม่สนใจ เช่น

กรรมการการศึกษาขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษา กรรมการการศึกษาสำคัญ
ตนผิดคิดว่ามีอำนาจปกครองครู กรรมการศึกษามีภารกิจส่วนตัวมากและไม่มีเวลาว่าง

2. กรรมการศึกษาไม่เข้าร่วมการประชุมกับทางโรงเรียน เช่น ไม่เห็นความสำคัญของการ

ศึกษา มีภารกิจอื่นที่ต้องปฏิบัติ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีค่านิยม
 เก่าๆ ว่าถ้าโรงเรียนเชิญประชุมและเข้าร่วมกิจกรรมแล้วจะต้องถูกเรียกเก็บเงิน

3. ปัญหาทางเศรษฐกิจ เช่น กรรมการศึกษาบางคนฐานะยากจน คิดว่าตนเองยากจน
 จึงไม่ให้ความร่วมมือ ต้องเดินทางไปประกอบอาชีพต่างห้องที่

4. กรรมการศึกษามุ่งคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมาก ได้แก่ รับเป็นกรรมการศึกษาเพราะ
 คิดว่าคงได้ประโยชน์ส่วนตัวบ้าง มักขอร้องหรือเรียกร้องประโยชน์ส่วนตนกับโรงเรียนบ่อยๆ เมื่อ
 โรงเรียนมีกิจกรรม กรรมการศึกษามักใช้อิทธิทธิเอาพรรคพวกตนเองมาแสวงหาประโยชน์กับ
 โรงเรียน คิดว่าเมื่อโรงเรียนไม่ให้ประโยชน์ตนจึงไม่ให้ความร่วมมือ

5. กรรมการศึกษาก้าวก่ายหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ไม่เข้าใจหน้าที่ของ
 กรรมการศึกษา มีประสบการณ์ทางการศึกษาน้อย ไม่พอใจเป็นกรส่วนตัว มีผลประโยชน์ขัดกัน
 มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน

6. โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์กับกรรมการศึกษา เช่น ผู้บริหารโรงเรียนถือว่า
 โรงเรียนเป็นหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารศึกษาคิดว่าคณะกรรมการศึกษาไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ
 ของโรงเรียนได้ ผู้บริหารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกรรมการศึกษา ขาดบุคลากรที่ทำงานด้านนี้

7. การบริหารงานของโรงเรียนไม่เป็นที่พอใจของกรรมการศึกษา คือ โรงเรียนจัดกิจกรรม
 โดยไม่ปรึกษาหารือกรรมการ ทำให้เข้าใจว่า เขาไม่มีค่า โรงเรียนสร้างระบบกฎเกณฑ์เกินความ
 จำเป็น บุคลากรของโรงเรียนประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ บุคลากรของโรงเรียน
 ถือว่า ตนคือข้าราชการของรัฐ โรงเรียนไม่ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สังคมต้องการ
 จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้การปฏิบัติงานของคณะกรรมการการศึกษาไม่เป็นไปตาม
 มหภาพหน้าที่ที่กำหนด จึงส่งผลต่อการพัฒนาการประถมศึกษาของประเทศชาติอย่างมาก

ตอนที่ 2 ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบและกระบวนการ
 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษากับการจัดการศึกษาในชุมชน

4. ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วม

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 61) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า กระบวนการ
 การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องสอดคล้องกับชีวิต ความจำเป็น ความต้องการ และ
 วัฒนธรรมของชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชน

อรณพ พงษ์วาท (2530 : 98) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือ เริ่มตั้งแต่
 ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนจนถึงการลงมือปฏิบัติตามแผน และการ

ประเมิน ซึ่งจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อระบุปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนวิธีการปฏิบัติที่เห็นว่าเป็นไปได้

สมพันธ์ เดชะอธิก (2531 : 63) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมและพึ่งตนเองของชาวบ้านว่า จำเป็นต้องเข้าร่วมในกระบวนการของการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มคิด แลกเปลี่ยนความคิดในโครงการต่างๆ การตัดสินใจทำหรือไม่และดำเนินการ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักมากกว่า จะคิดพึ่งพาจากภายนอก

อคิน รพีพัฒน์ (2532 : 20) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ชนบทว่า คือ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุและที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการและการวางแผนในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการตามแผน สุดท้ายคือการประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นได้เข้ามา มีบทบาทในกระบวนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับตนเองและท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองให้สามารถที่จะดำเนินการได้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของตนเองซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชนบทนั้น มีด้วยกันในหลายลักษณะ ได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ กล่าวคือ

สุวัฒน์ มุททเมธา (2524 : 33-34) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนว่า ประชาชนควรให้การสนับสนุนช่วยเหลือและร่วมมือในกิจการของโรงเรียน ดังนี้ คือ การร่วมเป็นกรรมการ การร่วมประชุม การร่วมให้ความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ การร่วมแก้ไขปัญหา การร่วมประชาสัมพันธ์โรงเรียน การร่วมบริจาคเงิน ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน การร่วมงานที่โรงเรียนจัดขึ้น และการให้โรงเรียนใช้อาคารสถานที่ เป็นต้น

ชาปิน (Chapin, 1977 : 317) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าประกอบด้วย การร่วมเป็นสมาชิก ร่วมประชุม ร่วมออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการ และร่วมเป็นผู้นำกลุ่ม

หวาง (Whang, 1981 : 8) ได้กล่าวถึงลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการแซมมาอึลอุนอง (Saemaul Undong) ของประเทศเกาหลี ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ เกิดจากการคิดริเริ่มของประชาชนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยคนภายนอก เกิดจากการกระตุ้นจากรัฐหรือผู้นำที่ประสมประสานกับระบบการล่อใจ
3. การมีส่วนร่วมโดยการบังคับ เกิดจากการระดมแบบเบ็ดเสร็จจากรัฐบาลที่มีอำนาจใช้บังคับ ซึ่งมีการจัดองค์การบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น

สรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในลักษณะการร่วมเป็นสมาชิกร่วมการประชุมร่วมช่วยเหลือด้วยการบริจาคเงินหรือวัสดุอุปกรณ์ และร่วมสละแรงงาน หรือช่วยเหลือในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เป็นต้น

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมประชาชนในการพัฒนานั้น ได้มีผู้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ในหลายลักษณะ กล่าวคือ

วอลล์ และลิสเชอรอน (Wall and Lischeron, 1977 : 41-42) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมตามระดับขององค์การไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับล่าง เป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับล่างสุดขององค์การ ได้แก่ การดำเนินงานประจำวันที่เกี่ยวข้องเฉพาะตัวบุคคลนั้นๆ มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผลกระทบต่อกันไม่มากนัก
2. การมีส่วนร่วมในระดับกลาง เป็นการมีส่วนร่วมในระดับผู้จัดการในองค์การ การตัดสินใจในระดับนี้จะกระทบต่อบุคคลจำนวนมาก
3. การมีส่วนร่วมในระดับสูง เป็นการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในระดับสูงสุดขององค์การ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 23) ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า จะมีความสัมพันธ์กับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับสูง ประชาชนมีความพร้อมมากระดับของการขอความช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้จะมีน้อยมาก มีเพียงการให้คำปรึกษาแนะนำ หรือการให้ความช่วยเหลือด้วยการเป็นที่ปรึกษาทางด้านวิชาการเท่านั้น
2. การมีส่วนร่วมพัฒนาในระดับกลาง ประชาชนมีความพร้อมอยู่ในระดับกลาง การช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนจะอยู่ในระดับปานกลาง คือการช่วยเหลือสนับสนุนบ้าง

3. การมีส่วนร่วมพัฒนาในระดับต่ำ ประชาชนมีความพร้อมในการพัฒนาน้อยมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนั้นก็จะมีมาก รัฐต้องส่งเจ้าหน้าที่ไปคลุกคลีกับชนบทเพื่อกระตุ้นและเร่งเร้าให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมในทุกวิถีทางอย่างครบวงจร

จากคำอธิบายถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท สรุปได้ว่า ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท คือ ความเข้มข้นของอัตราส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาของประชาชน ที่มีต่อกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาที่มีผลต่อประชาชนในชนบทเอง

5. หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

จรรยา สุภาพ (2514 : 331) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย เพราะว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนร่วมที่ประชาชนพึงมีในการกำหนดนโยบายในการตัดสินใจ และในกิจการต่างๆ ของรัฐบาลและในทางการเมือง หรืออาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐบาล อาจถือได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นเกณฑ์ที่จะพิจารณาว่าระบอบการปกครองหรือระบบการเมืองของประเทศใด ๆ เป็นเผด็จการหรือประชาธิปไตย

หลักการมีส่วนร่วมนั้น นักปรัชญาทางสังคมศาสตร์หลายท่านยืนยันว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย ในงานพัฒนาชนบทในองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ แม้แต่สถาบันครอบครัวก็ตาม การมีส่วนร่วมในภาพกว้างของการพัฒนาชุมชนจะหมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการพัฒนาชุมชนต่อหมู่บ้านของตนเอง ระหว่างสมาชิกด้วยกันระหว่างสมาชิกกับองค์กร ด้วยข้อเท็จจริงและความเชื่อที่ว่า งานจะสำเร็จได้ก็ด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือแห่งการดำรงชีวิตในสังคมเดียวกันชุมชนควรจะมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ส่วนร่วมในการรับรู้ในการได้รับข่าวสาร
2. ร่วมคิด
3. ร่วมตัดสินใจ
4. ร่วมวางแผนและดำเนินการ
5. ร่วมประเมินผล
6. ร่วมรับผิดชอบ
7. ร่วมรับผลประโยชน์

6. อุปสรรคและปัญหาการมีส่วนร่วม

สำหรับอุปสรรคและปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้มีผู้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่อาจทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไว้ กล่าวคือ

นรินทร์ จงวุฒิเนิเวศย์ (2527 : 186-194) ได้กล่าวถึงอุปสรรคและปัญหาของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาว่า ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ การไม่เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน ความไม่เข้าใจแนวคิด วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ความไม่จริงใจที่จะปฏิบัติตามแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และไม่มีเวลาพอที่จะส่งเสริมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

2. ระบบการทำงาน ได้แก่ การไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ความขาดแคลนงบประมาณ ทรัพยากร ฯลฯ ที่จะสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเพียงพอ และการไม่สร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่อุทิศตนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจัง

3. เงื่อนไขอื่น ๆ ได้แก่ บรรยากาศ หรือสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย หรือมีอุปสรรคและปัญหา หรือไม่มีโอกาสที่เหมาะสมและบางท้องถิ่นไม่มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง

วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2530 : 64-65) ได้กล่าวถึงปัญหาของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า ประชาชนบางครั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะเกิดจากความเกรงใจหรือการถูกบีบบังคับจากผู้มีอำนาจหรือภาครัฐ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นบ้าง มิใช่เพียงใช้แรงงานอย่างเดียว เจ้าหน้าที่ของรัฐเองได้ครอบงำและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเอง ส่งผลให้ประชาชนปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของระบบราชการไม่ได้จึงเกิดการล้มเหลว เพราะแนวทางการพัฒนา มีการวางแผนมาจากเบื้องบนมาก่อน นั่นเอง

จากข้อเสนอเกี่ยวกับอุปสรรคและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน พอที่จะสรุปได้ว่า โอกาสที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการการพัฒนาชุมชนนั้น ประชาชนจะต้องมีอิสระ ความสามารถและเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น นอกจากนั้นผลสำเร็จยังขึ้นอยู่กับ ระยะเวลา การมีส่วนร่วม สถานการณ์ ค่าใช้จ่าย ผลตอบแทน ความสนใจ การสื่อสาร และจะต้องไม่รู้สึกรู้สีกมีผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่หรือภูมิหลังทางสังคมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ผลดีผลเสียของการบริหารในรูปคณะกรรมการ

กัทธ กิตติภูมิชัย (2524 : 16) ให้ความเห็นเกี่ยวกับคณะกรรมการว่า คณะกรรมการเป็นระบบการทำงานแบบหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน เพราะการบริหารงานจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถและเทคโนโลยีมากขึ้นตลอดทั้งความรู้ทั่วไป ความรู้เฉพาะอย่าง ฉะนั้น การทำงานโดยอาศัยบุคคลหลายคนหลายฝ่ายร่วมกันพิจารณา ย่อมทำให้ได้ผลงานที่ดีหลักการที่ดี แต่ถ้าหากการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมายุ่งเกินไปเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้บริหารไม่สามารถตัดสินใจได้ ย่อมจะทำให้บทบาทของคณะกรรมการต้อยคุณค่าลงไป สรุปว่า การบริหารในรูปคณะกรรมการมีผลดีดังนี้ คือ

1. คณะกรรมการเป็นเครื่องมือที่ดีในการประสานงาน เพราะคณะกรรมการประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่จะดำเนินการหรือตัดสินใจทำให้การพิจารณาวินิจฉัยได้ผลดีมากกว่าบุคคลเพียงคนเดียว
2. คณะกรรมการเป็นเครื่องมือที่จะเป็นหลักประกันในความยุติธรรม เพราะในการพิจารณาปัญหาใดๆ จะต้องมีการอภิปรายให้เหตุผลและลงมติ
3. เป็นการร่วมกันวินิจฉัยด้วยความรอบรู้ ซึ่งจะทำได้ข้อสรุปตามจุดมุ่งหมายและมีประสิทธิภาพ
4. เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา เพราะคณะกรรมการจะต้องวินิจฉัยกลั่นกรองอย่างดี และมีเหตุผลมากที่สุด ทำให้การตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาถูกต้องยุติธรรม
5. เป็นการนำความรู้ความสามารถของคนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพราะคนที่มีความรู้ความสามารถเป็นจำนวนมากไม่มีโอกาสที่จะแสดงออก ถ้าหากได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ก็จะเป็นประโยชน์อย่างมาก
6. ระบบคณะกรรมการเป็นการป้องกันความลำเอียง ความเข้าใจผิดและอคติได้ เพราะไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจหรือการพิจารณาจากบุคคลเพียงคนเดียว

จะเห็นได้ว่า ผลดีของการบริหารในรูปคณะกรรมการนั้นเป็นการระดมทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ที่สามารถบริหารงานร่วมกันได้ มาช่วยกันคิด พิจารณา ตัดสินใจ แก้ไขอุปสรรคปัญหาขององค์กรร่วมกันในรูปคณะกรรมการ แต่อย่างไรก็ตามการบริหารในรูปคณะกรรมการยังมีข้อบกพร่อง ดังที่ กัทธ กิตติภูมิชัย (2524 : 61) กล่าวว่า

1. เป็นทางหนึ่งที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการบริหารงาน ทั้งนี้ เพราะกรรมการแต่ละคนมีหน้าที่อื่นอยู่แล้ว จึงเป็นการยากที่จะนัดหมายการประชุมยิ่งกรรมการมีมากเท่าใด ยิ่งนัดหมายการประชุมยากยิ่งขึ้น ทำให้มาประชุมไม่สม่ำเสมอ

2. สิ้นเปลืองเงินและเวลา เพราะต้องเสียเงินค่าเบี้ยเลี้ยง หรือเบี้ยประชุมให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมการประชุมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ต้องมีการอภิปรายมากจึงทำให้สิ้นเปลืองเงินและเวลา
3. ผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการไม่มีผู้รับผิดชอบ
4. การปฏิบัติงานของคณะกรรมการอาจมีลักษณะเป็นการช้อนกับหน้าที่ขององค์การซึ่งมีหน้าที่อยู่แล้ว
5. เป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งเกิดจากการอภิปรายโต้เถียงกันในคณะกรรมการนั้น

ส่วน สมยศ นาวิกาน (2525 : 298) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาในรูปแบบคณะกรรมการว่า การแก้ปัญหาและการตัดสินใจโดยคณะกรรมการจะกระทำได้ดีกว่าบุคคล คณะกรรมการหรือกลุ่มงานเฉพาะกิจเป็นสื่อกลางที่ดีที่สุดในการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญจากส่วนต่างๆ ขององค์การหรือหน่วยงานไปรวมกันแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกัน การบริหารโดยคณะกรรมการอาจนำไปสู่ความล่าช้า ความขัดแย้ง เสียเวลา ค่าใช้จ่าย และขาดความรับผิดชอบต่อผลที่ได้คือ การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายละเอียด รอบคอบ มีคุณภาพดีขึ้น

ซึ่งในเรื่องนี้ กิติมา ปริดีติลภ (2524 : 32-33) ได้ชี้ให้เห็นผลดี ผลเสีย ของการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการไว้ว่า

1. ก่อให้เกิดความร่วมมือกันปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย
2. ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและทำงานให้ลุล่วงไปด้วยดี
3. เป็นแหล่งที่ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ดี
4. ช่วยส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นคณะกรรมการมีความภาคภูมิใจและทำงานในหน้าที่เต็มความสามารถ

7. รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษากับการจัดการศึกษาในชุมชน

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษากับการจัดการศึกษาในชุมชน หมายถึง การที่คณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยการร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา การจัดทำรัฐธรรมนูญโรงเรียน การร่วมดำเนินการโดยการสนับสนุนให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา การร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินการ ร่วมเสนอแนะให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงติดตามผลการดำเนินการ การตรวจสอบการทำงานของโรงเรียน และร่วมรับผลของการจัดการศึกษาในชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการประกันโอกาสทางการศึกษา ประกันคุณภาพการศึกษา ประกันประสิทธิภาพและประกันความปลอดภัยของ

นักเรียน และการปฏิรูปการศึกษาที่เป็นนโยบายสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า โรงเรียนมีกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาค่อนข้างชัดเจน แต่บางกิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมน้อยและไม่ชัดเจนในส่วนของความร่วมมือชัดเจน รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สำคัญในโรงเรียนซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาและโรงเรียนอาจจะศึกษาเพื่อพิจารณาเป็นแนวทางนำมาใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนร่วมกันดังนี้

7.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา

พบว่า ในพื้นที่ที่ศึกษาการดำเนินการเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษามีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้ ในส่วนของการเลือกบุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากโรงเรียนจะปฏิบัติตามข้อกำหนดของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 แล้ว โรงเรียนยังพิจารณาเลือกคณะกรรมการสถานศึกษาจากบุคคลที่มีคุณสมบัติโดดเด่นในชุมชน รวมทั้งมีความรู้พอสมควร กล้าแสดงความคิดเห็น และเป็นคนรุ่นใหม่ที่จะทำประโยชน์ให้กับโรงเรียน ได้ผ่านความเห็นของผู้มีอุปการะคุณต่อโรงเรียนมาเป็นกรรมการ โดยคณะกรรมการสถานศึกษาจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน ในด้านการกำหนดนโยบายของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูจะเป็นผู้กำหนดนโยบายของโรงเรียนแล้วนำนโยบายดังกล่าวมาเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในส่วนของกำหนดยุทธศาสตร์ของโรงเรียนจึงเป็นฝ่ายสนับสนุนคอยเสริมสร้าง และให้การช่วยเหลือ รวมทั้งการตัดสินใจในการเลือกดำเนินการ โดยคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนจะร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายดังกล่าวแล้วจึงร่วมกันพิจารณาดัดสินใจว่าในเรื่องใดโรงเรียนควรมีนโยบายในการปฏิบัติอย่างไร ในการจัดทำแผนงานและโครงการของโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษามีวิธีการจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียน โดยการมอบหมายให้กรรมการสถานศึกษาที่เป็นคณะครูร่วมกันเขียนแผนพัฒนาโรงเรียนประจำปี โดยก่อนที่จะเขียนรายละเอียดของแผน คณะครูที่เป็นกรรมการสถานศึกษาจะจัดทำโครงร่างของแผนมาเสนอให้กรรมการสถานศึกษาทั้งหมดพิจารณาก่อนว่าจะทำอะไรเพิ่มเติมหรือจะลดส่วนใดบ้าง เมื่อตกลงกันแล้วคณะครูจึงไปจัดทำเป็นต้นฉบับร่าง และนำเสนอให้กรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ

ส่วนการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่า ในการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาทุกครั้ง เลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียนจะนัดหมายกับคณะกรรมการสถานศึกษาล่วงหน้าเป็นการภายใน เพื่อหาเวลาว่างของคณะกรรมการส่วนใหญ่ให้ตรงกันแล้วจึงเชิญประชุมอย่างเป็นทางการ ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาจะมาประชุมเกือบครบเกือบทุกคนทุกครั้ง ยกเว้นการประชุมที่มีวาระของการอนุมัติงบประมาณ คณะกรรมการสถานศึกษาจะมาครบทุกคน ในการดำเนินการประชุมเกือบทุกครั้งวาระของการประชุมจะเริ่มต้นด้วยประธานคณะกรรมการสถานศึกษากล่าวต้อนรับคณะกรรมการสถานศึกษา เปิดประชุม แจ้งเรื่องที่ประธานต้องการแจ้งให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบแล้วมอบหมายให้ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาดำเนินการประชุมต่อ ซึ่งจะเป็นวาระเกี่ยวกับการรับรองรายงานการประชุมครั้งที่ผ่านมา และจะต้องดำเนินการต่อไป แล้วต่อด้วยเรื่องอื่นๆ ที่ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้ในชุมชน จะหยิบยกขึ้นมาหารือแล้วปิดการประชุม

การพัฒนาอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาเรื่องนี้ในโรงเรียนและมีที่จะเป็นฝ่ายริเริ่มดำเนินการโดยการช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของทางโรงเรียน

การร่วมดูแลความประพฤติของนักเรียน เนื่องจากคณะกรรมการสถานศึกษาส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในชุมชน จึงมีหน้าที่หนึ่งที่สำคัญ คือ การสังเกตความประพฤติของเด็กในชุมชนเพื่อนำข่าวสารหรือเบาะแสเกี่ยวกับพฤติกรรมนอกเวลาเรียนของนักเรียนมาบอกครู หรือใช้วิธีการตรวจตราและดูแล ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระทางด้านเฝ้าดูแลเด็กนอกเวลาเรียนได้เป็นอย่างดี และเป็นการช่วยเหลือโรงเรียนในการที่จะคลี่คลายปัญหาด้านความประพฤติ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนได้อีกทางหนึ่ง

การร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียน ในด้านต่างๆ คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทอย่างมากในการร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนาโรงเรียน ลักษณะการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาการศึกษาของโรงเรียนเป็นการระดมทรัพยากรทั้งจากภายนอกชุมชนและภายในชุมชน ทั้งในลักษณะของการขอบริจาค การจัดให้มีการทำบุญ เช่น การทอดผ้าป่า ทอดกฐิน การแสดงพระธรรมเทศนาของพระที่มีชื่อเสียง หรือการเรียรายเงินจากผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง การประสานและการเป็นสื่อกลางระหว่างชุมชนกับโรงเรียน การที่คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปกครองภายในชุมชน และบางส่วนก็เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (องค์การบริหารส่วนตำบล) ทำให้มีโอกาสคลุกคลีกับประชาชนมากขึ้น

บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาที่พบประการหนึ่งก็คือ การประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนได้ทราบข่าวสาร และความก้าวหน้าในการทำงานของโรงเรียน เช่น การเล่าถึงการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่างๆ การจูงใจให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

การจัดการศึกษาและการพัฒนาการจัดการเรียน แม้ว่าคณะกรรมการสถานศึกษาจะไม่ได้เข้ามาดูแลในเรื่องการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนโดยตรง แต่ก็มีส่วนร่วมรับรู้การพัฒนาจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน จากรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียนต่อที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถแจ้งความต้องการของคนในชุมชนให้โรงเรียนทราบ ว่า ชุมชนต้องการให้โรงเรียนปรับปรุง พัฒนาการเรียนรู้ด้านใดเพิ่มเติมบ้าง ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษากับโรงเรียนในด้านนี้มากที่สุด

7.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (Educational resource mobilization)

เนื่องจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องอาศัยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากคนภายในชุมชนหรือนอกชุมชนค่อนข้างมาก ทำให้ผู้นำชุมชนโดยคณะกรรมการสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนระดมทรัพยากรเพื่อศึกษามาใช้ในการพัฒนาโรงเรียนตลอดมา และมีลักษณะของการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อศึกษาดังนี้

7.2.1 แหล่งทรัพยากร มักจะได้แก่ ทรัพย์สินในท้องถิ่น ญาติของข้าราชการระดับสูง ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เจ้าอาวาส ลูกศิษย์ของเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ศิษย์เก่า องค์กรการกุศลต่างๆ และคนในชุมชน

7.2.2 วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โรงเรียนอาจจะใช้วิธีการระดมทรัพยากรเพื่อศึกษาดังวิธี ได้แก่ จากแหล่งทรัพยากรทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งในกรณีนี้มักจะใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาที่จำเป็นและต้องการวงเงินสูง เช่น การสร้างอาคารเรียน การซื้อที่ดินเพื่อขยายบริเวณโรงเรียน การขอบริจาคคอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ในการอำนวยความสะดวกต่างๆ และสื่อการเรียนรู้เพื่อการปฏิรูปการศึกษา เป็นต้น

การจัดกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนและชุมชนอาจจะร่วมกันจัด เช่น การทอดผ้าป่า ซึ่งโรงเรียนอาจจัดขึ้นที่โรงเรียนโดยมีเจ้าอาวาสเป็นประธานในการจัดทอดผ้าป่าเพื่อระดมทรัพยากรการศึกษาเข้าโรงเรียน โดยโรงเรียนจัดการเตรียมองค์ผ้าป่าและเครื่องไทยธรรมที่โรงเรียนทั้งหมด และถวายองค์ผ้าป่าแก่เจ้าอาวาสที่โรงเรียน โดยมีผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนมาร่วมทำบุญ เมื่อเจ้าอาวาสรับองค์ผ้าป่าแล้วก็จะมอบเงินที่ประชาชน

มาร่วมทำบุญทั้งหมดให้ทางโรงเรียน การทอดผ้าป่านี้ทางโรงเรียนอาจจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในโอกาสที่มีการจัดวันอำลาสถาบันของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยถือเป็นการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาประจำปีก็ได้ ส่วนกิจกรรมทางศาสนาอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนมักจะร่วมกันจัดขึ้นกับทางชุมชน เพื่อระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในโรงเรียน ได้แก่ การทอดกฐิน ซึ่งเจ้าอาวาสมักจะได้รับการติดต่อมาจากลูกศิษย์ที่อยู่ต่างถิ่น การนิมนต์พระที่มีชื่อเสียงมาแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อนำเงินที่ประชาชนมาทำบุญมาใช้ในกิจกรรมของโรงเรียน และการทำบุญในวาระต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การฉลองอาคารเรียนหลังใหม่ การทำบุญวันเฝ้าวันขึ้นปีใหม่ หรือวันลอยกระทง เป็นต้น

การจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน โรงเรียนอาจจะระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน เช่น การขอบริจาคสิ่งของ อาหาร ถ้วยรางวัล หรือเสื้อผ้า เพื่อเป็นรางวัลให้เด็กในงานกีฬา งานวันประถมศึกษา วันเด็ก และการวิ่งมาราธอนประจำปี

การตั้งสหกรณ์ในโรงเรียน การตั้งสหกรณ์โรงเรียนมี 2 แบบ คือ สหกรณ์ร้านค้าและสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนในการประชุมผู้ปกครองนักเรียน เพื่อเชิญชวนให้ผู้ปกครองนักเรียนสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ผ่านนักเรียน โดยให้นักเรียนเก็บสะสมเงินมาฝากกับครูประจำชั้น และครูประจำชั้นรวบรวมเงินมาให้ครูที่ทำหน้าที่การเงินของโรงเรียน เพื่อนำไปฝากกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูของทางจังหวัดที่ให้ดอกเบี้ยสูง และโรงเรียนอาจจะแบ่งดอกเบี้ยที่ได้รับจากการฝากเงินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูนี้ ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นเงินปันผลที่จ่ายเงินให้กับนักเรียนและคณะครูที่ฝากเงิน

ส่วนที่สอง นำไปใช้ในกิจกรรมของโรงเรียนและการจัดตั้งกองทุนครู และกองทุนเพื่อการศึกษาของนักเรียน สำหรับการตั้งกองทุนในโรงเรียนทั้งสองลักษณะ คือ กองทุนเพื่อการศึกษาของนักเรียนและกองทุนครู เป็นการนำเงินดอกเบี้ยที่ได้จากการฝากเงินจากกิจกรรมออมทรัพย์ในโรงเรียนส่วนหนึ่งมาตั้งเป็นกองทุนการศึกษาของนักเรียน ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครูและผู้นำชุมชนร่วมกันประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนนำเงินมาบริจาคสมทบทุนของโรงเรียนในโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะในงานศพ ซึ่งเจ้าภาพมักจะบริจาคทรัพยากรที่มีผู้มาร่วมทำบุญให้กับกองทุนของโรงเรียนเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้เสียชีวิต จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอย่างหนึ่งของการจัดงานศพในชุมชนบางแห่ง โดยจะบริจาคทรัพยากรในวันฌาปนกิจศพซึ่งทางโรงเรียนดอบแทนเจ้าภาพที่บริจาคทรัพยากรทำบุญให้กองทุนการศึกษาของทางโรงเรียน ด้วยการมอบเกียรติบัตรในวันงานวันประจำปีของโรงเรียน

นอกจากนี้ โรงเรียนอาจมีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในลักษณะการขอบริจาคเป็นสิ่งของ เช่น การขอบริจาคเครื่องไทยธรรมจากคณะกรรมการสถานศึกษา การทำ

บุญเลี้ยงพระในโอกาสต่างๆ การขอบริจาคโต๊ะ เก้าอี้นักเรียนในการขยายชั้นเรียน เป็นต้น การขอบริจาคในกรณีเหล่านี้โรงเรียนควรดำเนินการโดยปรึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษาในการประชุมเพื่อเป็นการตกลงกันล่วงหน้าหรือบางครั้งเมื่อมีการประชุมถึงวาระนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาอาจจะร่วมกันบริจาคตามจิตศรัทธาและความสามารถที่จะบริจาคได้โดยสมัครใจ แต่ส่วนใหญ่แล้วคณะกรรมการสถานศึกษามักจะแสดงความจำนงในการบริจาคเมื่อเห็นความจำเป็นของโรงเรียน ซึ่งบางครั้งก่อนที่จะได้รับการขอร้องจากทางโรงเรียนเสียอีก

7.2.3 กระบวนการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (Educational resource mobilization process) โดยทั่วไป โรงเรียนมีกระบวนการในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาในกรณีการขอบริจาคทรัพยากรเป็นจำนวนมากจากผู้มีฐานะดี เช่น การระดมทรัพยากรเพื่อการสร้างอาคารเรียน สร้างห้องประชุมโรงเรียน หรือจัดซื้อที่ดินให้โรงเรียน ตามขั้นตอนดังนี้คือ

7.2.3.1 การหาแหล่งทรัพยากร หรือ การหาเบาะแส ว่ามีใครบ้างที่สนใจหรือมีความต้องการที่จะบริจาคทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่างๆ เพราะผู้บริจาคบางคนจะมีเป้าหมายเจาะจงในการบริจาค เช่น บางคนเจาะจงที่จะบริจาคเพื่อเด็กพิการ บางคนเจาะจงที่จะบริจาคเพื่อช่วยเหลือวัดที่อยู่ในชนบท บางคนเจาะจงที่จะบริจาคเพื่อการศึกษา rsr ทางโรงเรียนหรือผู้นำชุมชนควรหาแหล่งทรัพยากรจากเบาะแสเหล่านี้ ซึ่งจะทราบได้จากการสืบเสาะของคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะครูในโรงเรียน ในกรณีแม้จะยังไม่ทราบว่าแหล่งทรัพยากรต้องการบริจาคเพื่อการศึกษาหรือไม่ แต่ถ้าเห็นว่ามีความสามารถที่จะบริจาคได้และมีความเกี่ยวข้องกับทางโรงเรียนพอ สมควร เช่น เป็นผู้มีอุปการะคุณ เป็นศิษย์เก่า คณะกรรมการสถานศึกษาอาจจะติดต่อเพื่อขอให้บริจาคทรัพยากรให้โรงเรียนตามความจำเป็น

7.2.3.2 การหาผู้เชื่อมโยงระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาและโรงเรียนกับแหล่งทรัพยากร หลังจากที่โรงเรียนและชุมชนหาแหล่งทรัพยากรหรือเบาะแสของทรัพยากรได้แล้ว ในกรณีที่ต้องการระดมทรัพยากรเป็นจำนวนมาก เช่น การระดมทรัพยากรเพื่อสร้างอาคารเรียน สร้างห้องประชุมหรือซื้อที่ดินให้โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา ควรจะขอความร่วมมือกับผู้ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนกับแหล่งทรัพยากรก่อนที่จะมีการประสานกับแหล่งทรัพยากรอย่างเป็นทางการต่อไป ผู้เชื่อมโยงระหว่างผู้นำชุมชนและโรงเรียนกับแหล่งทรัพยากรนี้ ส่วนมากมักจะเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับทั้งโรงเรียน ชุมชน และแหล่งทรัพยากร เช่น การที่พระลูกศิษย์ของเจ้าอาวาสเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างเจ้าอาวาสกับผู้นำชุมชนและคหบดีญาติของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ หรือประธานคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน ซึ่งเป็นกำนันเก่าเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างคหบดีใน

ท้องถิ่นกับโรงเรียนและชุมชน หรือครูในโรงเรียนเป็นผู้เชื่อมโยงกับญาติของตนเองที่บริจาค
ทรัพยากรสร้างอาคารเรียนให้โรงเรียนอื่นมาบริจาคที่โรงเรียนที่ตนเองสอนอยู่ เป็นต้น

นอกจากนี้คณะกรรมการสถานศึกษาหรือผู้นำชุมชนอาจเป็นผู้เชื่อมโยงกับ
แหล่งทรัพยากรที่เป็นญาติหรือเพื่อนที่พบปะในการติดต่อกันหรือการสังสรรค์และชักชวนอย่าง
ไม่เป็นทางการให้ร่วมบริจาคทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน เมื่อเห็นว่าแหล่งทรัพยากรให้ความ
สนใจก็จะมาแจ้งให้คณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูทราบในการประชุมคณะกรรมการสถาน
ศึกษา และเลือกคณะกรรมการที่จะติดต่อประสานงานกับแหล่งทรัพยากรเกี่ยวกับรายละเอียดของ
การบริจาคต่อไป

**7.2.3.3 การประสานงานระหว่างชุมชนและโรงเรียนกับแหล่ง
ทรัพยากร** เมื่อหาผู้เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับโรงเรียนและแหล่งทรัพยากรได้เรียบร้อยแล้ว
ผู้เชื่อมโยงจะดำเนินการติดต่อกับแหล่งทรัพยากรเป็นการภายใน เพื่อยืนยันความเป็นไปได้ของการ
บริจาคทรัพยากรสนับสนุนโรงเรียน แล้วจึงจะเริ่มประสานงานอย่างเป็นทางการและนัดหมายให้
คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน และผู้บริหารโรงเรียนไปพบปะกับแหล่งทรัพยากร เพื่อ
พิจารณาร่วมกันถึง รายละเอียดต่าง ๆ ในการบริจาคต่อไป โดยปกติในชุมชนหรือเจ้าอาวาสหรือ
ผู้นำทางศาสนา มักจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในขั้นตอนนี้ เพราะอาจทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะ
กรรมการเพื่อประสานงานกับแหล่งทรัพยากร ส่วนกรรมการอื่นอาจประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน
คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้เชื่อมโยงกับแหล่งทรัพยากร

ส่วนวิธีการประสานงานระหว่างชุมชนและโรงเรียนกับแหล่งทรัพยากร คณะ
กรรมการควรเตรียมหลักฐานและรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่จะได้รับการบริจาคไป
ให้พร้อม เช่น กรณีการขอบริจาคเพื่อสร้างห้องประชุมของโรงเรียน ทางคณะกรรมการควรเตรียม
แบบแปลนและรายละเอียดของการสร้างห้องประชุม รายละเอียดเกี่ยวกับการใช้งบประมาณที่จะจัด
สร้าง รวมทั้งความจำเป็นและประโยชน์ใช้สอยของสิ่งที่จะสร้าง เพื่อนำเสนอแหล่งทรัพยากร การที่
คณะกรรมการมีการเตรียมรายละเอียดของการขอบริจาคไว้ล่วงหน้าและนำไปแสดงประกอบการ
พูดคุยกับแหล่งทรัพยากร นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้มักจะประสบความสำเร็จในการประสานงาน
กับแหล่งทรัพยากร

7.2.3.4 การต่อรองการบริจาค เมื่อมีการตกลงในหลักฐานที่จะบริจาค
แล้วแหล่งทรัพยากรบางรายอาจจะไม่บริจาคทุกอย่างตามที่ชุมชนและโรงเรียนต้องการ เช่น กรณี
ของโรงเรียนที่ศึกษาขอบริจาคจากคหบดีในชุมชนเพื่อติดพัดลมเพดานห้องประชุมโรงเรียนใน
วงเงิน 14,000 บาท แต่ผู้บริจาคต้องการบริจาคเพียงครั้งเดียว ในวงเงิน 7,000 บาท ก็จะมีการ
ต่อรองกันซึ่งมีบางกรณีที่แหล่งทรัพยากรให้เงินบริจาคเพิ่มให้เพียงพอกับที่โรงเรียนต้องการ

แต่กรณีบริจาคทรัพยากรซื้อพัสดุนี้ โรงเรียนได้รับเงินบริจาคในวงเงิน 7,000 บาท ตามที่ผู้บริจาคต้องการบริจาค ส่วนที่เหลือคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูได้ร่วมกันบริจาคจนครบ แต่ก็มี การต่อรองบางกรณีที่ต้องมีการปรับระดับความต้องการของโรงเรียนและชุมชนกับความจำเป็นที่จะ บริจาคของแหล่งทรัพยากร ให้ตรงกัน เช่น ในการขอบริจาคทรัพยากรจากแหล่งทรัพยากรเพื่อ สร้างอาคารเรียนกรณีหนึ่ง เมื่อผู้เชื่อมโยงไปติดต่อกับแหล่งทรัพยากร ผู้บริจาคแสดงความจำเป็นที่ จะบริจาคเป็นอาคารเรียนชั้นเดียว 4 ห้องเรียน ในวงงบประมาณ 700,000 บาท แต่ทางผู้บริหาร โรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาเห็นว่าอาคารเรียนชั้นเดียวนั้นต่อเติมลำบาก จึงขอต่อรอง เป็นอาคารชั้นเดียวแต่ให้เป็นอาคารแบบใต้ถุนโล่ง 4 ห้องเรียน เพื่อที่จะต่อเติมชั้นล่างเป็นห้อง ประชุมในภายหลังโดยใช้งบประมาณ 1.6 ล้านบาท คณะกรรมการที่ติดต่อขอบริจาคได้นำแบบ แปลนและรายละเอียดการสร้างอาคารเรียนเดินทางไปหาแหล่งทรัพยากรซึ่งอยู่ต่างจังหวัดเพื่อขอ ต่อร้องให้แหล่งทรัพยากรเพิ่มขึ้น เมื่อพบกันและแหล่งทรัพยากรได้เห็นแบบแปลนแล้ว จึงขอให้ ตัดราคาการก่อสร้างอาคารเรียนจากอาคาร 4 ห้องเรียนให้เป็นอาคาร 3 ห้องเรียน ใต้ถุนสูง ใน งบประมาณ 1 ล้านบาท ซึ่งเมื่อทั้งสองฝ่ายประเมินแล้วว่า ในจำนวนงบประมาณที่แหล่งทรัพยากร บริจาคสามารถสร้างอาคารเรียนชั้นเดียวใต้ถุนสูงในวงงบประมาณ ๓ ล้านบาทได้ จึงมีการตกลงกัน ทำให้อาคารเรียนหลังนี้สร้างสำเร็จและภายหลังได้มีการต่อเติมชั้นล่างของอาคารเรียนเป็นห้อง ประชุมโรงเรียนโดยงบประมาณบริจาคของคหบดีท้องถิ่นในภายหลัง

นอกจากนี้ยังมีการต่อรองที่สำคัญคือ การบริจาคทรัพยากรประจำปีของผู้ปกครอง ซึ่งช่วงแรกทางโรงเรียนดำเนินการในรูปของการเรียไร แต่ตอนหลังเปลี่ยนเป็นทอดผ้าป่าและมีการ ต่อร้องเรื่องโอกาสประชุมผู้ปกครองนักเรียนเมื่อถึงวาระการขอบริจาคทางโรงเรียนจะเสนอให้ ผู้ปกครองนักเรียนกำหนดวงเงินบริจาคเอง ซึ่งพบว่า กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนมีการต่อร้องยอดเงิน การบริจาคกันเองระหว่างการบริจาคในวงเงินครอบครัวละ 200 บาท หรือ 100 บาท และในที่สุดก็ ตกลงบริจาคเป็นครอบครัวไม่ต่ำกว่า 100 บาทเป็นการประนีประนอมกัน

การต่อร้องการบริจาคนี้ นอกจากจะมีการต่อรองในเรื่องของงบประมาณหรือ รายละเอียดในการดำเนินการแล้ว ยังอาจจะต้องต่อรองกันในเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการบริจาค เช่น การเปลี่ยนรูปแบบการบริจาคของผู้ปกครองนักเรียนจากการเรียไรมาเป็นการทำบุญผ้าป่าหรือ การทำบุญโดยผ่านทางวัดหรือการวิ่งมาราธอน เป็นต้น

7.2.3.5 การดำเนินการตามเป้าหมายของการระดมทรัพยากรเพื่อ การศึกษา หลังจากนั้นทางชุมชนและโรงเรียนก็จะดำเนินการตามโครงการที่ตั้งเอาไว้ โดยมีการ รายงานผลความก้าวหน้าของการดำเนินการให้แหล่งทรัพยากรทราบเป็นระยะจนกว่าการดำเนิน การจะสำเร็จ

7.2.3.6 การตอบแทนแหล่งทรัพยากร เมื่อการดำเนินการตามโครงการเสร็จสิ้นลง $o h$ ในกรณีที่เป็นการก่อสร้างหรือตกแต่งอาคารเรียน ทางคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูอาจจัดให้มีการทำบุญฉลองโดยเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมงานซึ่งผู้ปกครองนักเรียนจะมาร่วมทำบุญเพื่อบริจาคทรัพยากรให้โรงเรียนเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในโอกาสการทำบุญนี้ทางโรงเรียนจะเชิญแหล่งทรัพยากรหรือผู้แทนมาร่วมงาน และตั้งชื่ออาคารเรียนตามชื่อของผู้บริจาค (ในกรณีที่บริจาคจำนวนมาก) พร้อมทั้งเสนอให้หน่วยงานระดับเหนือให้จัดทำเกียรติบัตรมอบให้แหล่งทรัพยากรเป็นการแสดงความขอบคุณที่ทำประโยชน์ให้กับทางราชการ นอกจากนี้ทางคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูควรร่วมกันแสดงความขอบคุณแก่แหล่งทรัพยากรในโอกาสอันควร เช่น การรดน้ำดำหัวในวันสงกรานต์หรือการแสดงความรู้สึกถึงในวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

ในเรื่องของการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา นั้นว่าเป็นการทำงานที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาได้ชัดเจนกรณีหนึ่งซึ่งจากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูส่วนใหญ่จะไม่ตั้งเงินสำรองเรื่องนี้ตามลำพัง จะมีการปรึกษากับผู้นำชุมชนที่ไม่ได้เป็นกรรมการสถานศึกษาก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ เป็นทำนองการปรึกษาเพื่อหาแนวทางดำเนินการหรือให้รับบริการของโรงเรียน ซึ่งทำให้ได้ผู้สนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการที่จะช่วยประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นอกจากนี้ในเรื่องนี้อาจจะเป็นการกระตุ้นให้ในชุมชนรู้จักการช่วยตนเองก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากนอกชุมชน ซึ่งทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือ กับโรงเรียนในการบริจาคทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียนทุกครั้งที่มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาจากภายนอกชุมชนเข้ามาในชุมชน

7.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการทำงานกับองค์กรท้องถิ่น

องค์กรท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนและมีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ในการพัฒนาการจัดการศึกษาในชุมชนที่สำคัญองค์กรหนึ่งคือ องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือ องค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีลักษณะของการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่น และมีโครงสร้างอำนาจและหน้าที่ที่ระบบไว้ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนในลักษณะของการส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม เพราะประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกของ องค์กรบริหารส่วนตำบล อาจได้รับการคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนและกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาตามความต้องการของชุมชนได้ และ องค์กรบริหารส่วนตำบลก็มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์กรบริหารส่วนตำบล พ.ร. 2537 มาตรา 67 ที่กำหนดให้องค์กรบริหารส่วนตำบลส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กที่เรียน

อยู่ในเขตตำบล อุดหนุนวัสดุ การเรียนการสอน อุดหนุนกิจกรรมการเรียนการสอน อุดหนุนอาหารกลางวัน อาหารเสริมของนักเรียน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ควรให้เงินอุดหนุนในกิจการที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาของเด็กนักเรียนโดยตรง ส่วนการประสานงานนั้นพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ องค์การบริหารส่วนตำบลประสานงานกับโรงเรียนในเขตตำบล เพื่อเสนอความต้องการให้ องค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาสนับสนุนและส่งเสริม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540 : 25-27)

7.3.1 โครงสร้างของคณะกรรมการสถานศึกษากับการมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการขององค์การบริหารส่วนตำบล จากภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการจัดการศึกษาในชุมชนดังกล่าวและโดยภารกิจที่สมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล บางส่วนก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาด้วยจึงนับได้ว่าในส่วนขององค์การนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลและโรงเรียนต่างเป็นองค์กรที่ตั้งอยู่ในชุมชน ซึ่งย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพราะอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน ในส่วนของคณะกรรมการสถานศึกษา ที่เป็นผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิและส่วนที่เป็นผู้ปกครอง นักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียนส่วนหนึ่งก็จะเป็นคณะกรรมการขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ผู้นำชุมชนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานคณะกรรมการสถานศึกษา อาจจะเป็นกำนันหรือประธานบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ ส่วนความสามารถขององค์การบริหารส่วนตำบลในการสนับสนุนงานทางด้านศึกษานั้น บางแห่งอาจยังมีข้อจำกัดโดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีในตำบลน้อยต้องได้รับงบประมาณอุดหนุนจากราชการ

7.3.2 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล กับการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษาในชุมชน การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชนกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผู้วิจัยศึกษาจากพื้นที่ศึกษา พบว่า เนื่องจากการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เน้นการทำงานธุรการที่เคยเป็นงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเดิม คืองานทะเบียนราษฎร เช่น การแจ้งเกิด แจ้งตาย แจ้งย้ายเข้า ย้ายออก การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ปัญหาศัตรูพืช ปัญหาสิ่งเสพติด ปัญหาขยะ หรืองานอนุมัติเกี่ยวกับการก่อสร้างบ้านเรือนในชุมชน ในส่วนของการพัฒนาชุมชน ประชาชนจะมาร่วมในการพัฒนามาก เพราะมักจะทำในวันหยุด เช่น วันอาทิตย์ และการมาร่วมจะเป็นเรื่องของการร่วมใช้แรงงานมากกว่าอย่างอื่น นอกจากนี้การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลยังเน้นการนำงบประมาณของทั้งตำบลมาใช้ร่วมกันเป็นโครงการใหญ่ ไม่ได้แบ่งให้แต่ละหมู่บ้านนำไปพัฒนาหมู่บ้านตามความจำเป็น ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลยังเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาในรูปแบบขององค์กรน้อย แต่เข้ามาร่วมในฐานะของการเป็นผู้นำชุมชนซึ่งเป็นฐานะเฉพาะตัว และในการ

เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาจะมีส่วนร่วมมากโดยเฉพาะในด้านการสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนา ด้านอาคารสถานที่และบริเวณ แต่ในด้านการจัดการเรียนการสอนแล้วผู้นำชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล ยังมีบทบาทจำกัดในเรื่องนี้ ซึ่งประเด็นสำคัญของปัญหาอยู่ที่การขาดความรู้ทางด้านการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล เพราะเมื่อแสดงถึงความต้องการที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนก็จะเน้นที่การเพิ่มปริมาณของสื่อการเรียนการสอนมากกว่าการพัฒนาคุณภาพด้านการจัดการเรียนรู้

7.3.3 กระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานกับองค์กรท้องถิ่น เนื่องจากบุคลากรที่เป็นสมาชิกบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนกลุ่มเดียวกับคณะกรรมการสถานศึกษา ดังนั้น รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน จะคล้ายคลึงกัน คือ

- 1) ร่วมกันกำหนดเป้าหมายและกิจกรรมที่จะดำเนินการ
- 2) ร่วมกันพิจารณาตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องและติดต่อเพื่อขอความร่วมมือ
- 3) ประชุมเพื่อวางแผนการทำงานทั้งหมดและแบ่งหน้าที่กันทำงาน
- 4) ทำหนังสือแต่งตั้งคณะกรรมการ
- 5) ประชุมร่วมกันเป็นระยะเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ผลงานและปัญหาในการทำงานของคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ
- 6) ร่วมกันดำเนินงาน
- 7) ร่วมกันประเมินผลการทำงาน
- 8) ร่วมกันรับผลจากงานดำเนินงาน

7.4 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตั้งกองทุนการศึกษา

การตั้งกองทุนการศึกษาในโรงเรียน ควรเป็นการตั้งขึ้นด้วยความร่วมมือของคนในชุมชน เพื่อช่วยเหลือนักเรียน ช่วยในการพัฒนาครูและโรงเรียน รวมทั้งช่วยเหลือครูและโรงเรียน รวมทั้งช่วยเหลือครูกองทุนที่น่าสนใจเพราะได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาก คือ **กองทุนการศึกษา** ซึ่งเป็นกองทุนที่ตั้งขึ้น โดยการนำเงินบริจาคมาตั้งเป็นกองทุนและนำไปฝากกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูที่จังหวัดแล้วนำเงินปันผลมาเป็นทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน โดยทั่วไปแล้วผู้บริจาคจะแจ้งความจำนงที่จะบริจาคทรัพยากรจำนวนหนึ่งให้ทางโรงเรียน ควรส่งผู้นำชุมชนที่ผู้บริจาคเชื่อถือไปประสานงาน โดยนำหลักฐานการมอบทุนการศึกษาให้นักเรียนในแต่ละปีไปให้ผู้บริจาคดู และเมื่อได้รับเงินบริจาคมา โรงเรียนควรแสดงความโปร่งใสในการจัดการกับเงินบริจาคส่วนนี้ โดยการแสดงหลักฐานการใช้จ่ายเงินแก่ผู้บริจาคเป็นระยะ

และตอบแทนผู้บริจาคด้วยการมอบเกียรติบัตรในงานประจำปีของโรงเรียน ส่วนการนำเงินของกองทุนไปใช้ทุกครั้งต้องได้รับการอนุมัติจากกรรมการสถานศึกษาก่อน

กระบวนการมีส่วนร่วมในการตั้งกองทุนการศึกษาโดยทั่วไป มักจะดำเนินการโดย

(1) การนำเงินบริจาคของประชาชนเป็นกองทุนการศึกษา
 (2) การประชาสัมพันธ์การตั้งกองทุนการศึกษาของโรงเรียนในที่ประชุมของประชาชนผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาควรให้ร่วมในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของกองทุนการศึกษาให้ประชาชนในชุมชนรับทราบอย่างต่อเนื่อง

(3) การดำเนินการเพื่อให้การบริจาคทรัพยากรเพื่อเข้ากองทุนการศึกษาเป็นธรรมเนียมของคนในชุมชน เช่น การสร้างข้อตกลงหรือการบริจาคทรัพยากรเข้ากองทุนการศึกษาทุกครั้งเมื่อมีการทำบุญงานศพหรือในการฉาบฉวย

(4) การประชาสัมพันธ์การบริจาคของบุคคลในชุมชนทางหอกระจายข่าวของชุมชน

(5) การมอบเกียรติบัตร เพื่อเป็นการยกย่องชมเชย ในความเสียสละในงานประจำปีของโรงเรียน

การตั้งกองทุนในโรงเรียน เป็นรูปแบบหนึ่งของการระดมทรัพยากร เพื่อเสาะหาทรัพยากรมาใช้ในโรงเรียน ทั้งในกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาโรงเรียนและดูแลช่วยเหลือทั้งครูและนักเรียน และเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในรูปแบบของการบริจาคตามโอกาสที่เหมาะสมและการออมทรัพย์ของผู้ปกครองนักเรียนผ่านนักเรียนในโรงเรียนซึ่งแม้จะเป็นการมีส่วนร่วมโดยการบริจาคแต่ก็นับได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยการถูกชักชวน (Induced participation) จากกลุ่มผู้นำชุมชนในชุมชนคณะครู และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวนักเรียนเองที่ต้องการให้ยอดเงินฝากในสหกรณ์ออมทรัพย์ของตนเองสูงขึ้น

7.5 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 โรงเรียนทั่วไปจะมีการแบ่งการบริหารภายในโรงเรียนออกเป็น 6 งาน ซึ่ง 1 ใน 6 งานนั้น คืองานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนมักจะมอบหมายให้คณะครูที่พักอยู่ในชุมชนและครูที่คุ้นเคยกับคนในชุมชนพอสมควรเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ โดยการเป็นผู้แทนของทางโรงเรียนไปร่วมงานในชุมชนและประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน โดยการอาศัยผู้นำชุมชนที่มีวัยใกล้เคียงกับผู้บริหารและครูเป็นผู้เชื่อมโยงผู้บริหารโรงเรียนกับคนในชุมชนให้รู้จักกัน มีความสัมพันธ์กันและสนิทสนมกันมากที่สุด นอกจากนี้อาจจะออกจูลสารรายเดือนของโรงเรียนเพื่อแจ้งให้ผู้ปกครองนักเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษาทราบ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้ ผู้นำชุมชนและ

ประชาชนจะรู้สึกพึงพอใจ หากเห็นว่าคณะครูสามารถเข้ากับชาวบ้านได้ใช้เวลาไปร่วมงานในชุมชน ไม่เรียกร้องให้ชาวบ้านต้อนรับเป็นกรณีพิเศษแตกต่างไปจากชาวบ้านทั่วไปและความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้เองที่จะทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนดีขึ้น แม้แต่ในเรื่องของการปรับปรุงโรงเรียนเมื่อคนในชุมชนไปพบสิ่งที่โรงเรียนอื่นทำและเห็นว่าดีก็จะมาเสนอความคิดให้ทางโรงเรียนนำมาปฏิบัติ

นอกจากนี้โรงเรียนควรมีช่องทางสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การประกาศข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียน การขอความร่วมมือให้เจ้าอาวาสแจ้งข่าวหรือการขอความร่วมมือของโรงเรียนจากชุมชนในเรื่องต่างๆ ในวันพระหรือในงานสำคัญทางศาสนาของวัดที่มีคนมาร่วมทำบุญมากโดยทั่วไปพบว่ากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีขั้นตอนที่สำคัญคือ

- (1) การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะครูในโรงเรียนให้มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมนี้โดยมากจะเลือกคณะครูที่เป็นคนในชุมชน มีนิสัยเข้ากับคนง่ายให้ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียน
- (2) สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์บุคคลที่มีวัยใกล้เคียงกันให้มาร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในโรงเรียน
- (3) ติดต่อเพื่อรายงานการทำงานของโรงเรียนให้ทราบและเชิญมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
- (4) จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน
- (5) เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์มาพบปะหรือไปพบปะกับเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการสม่ำเสมอ
- (6) ไปร่วมงานในชุมชนทุกครั้ง

8. ขั้นตอนสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาในชุมชน

จากรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในชุมชนที่กล่าวมาทั้ง 5 รูปแบบ เมื่อสังเคราะห์แล้ว พบว่ามีขั้นตอนสำคัญของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ดังนี้ คือ

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนเริ่มดำเนินการ ขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่ประธานกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้ดำเนินการ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ต้องการร่วมกันคิดที่จะดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแต่ยังไม่มีข้อมูลเพียงพอ หรือยังไม่แน่ใจว่าจะดำเนินการอย่างไร เช่น

ในการตั้งกองทุนการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนอาจจะนำคณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษาไปศึกษาเรื่องนี้จากโรงเรียนที่ดำเนินการอยู่แล้วและประสบความสำเร็จแล้วนำมาประยุกต์ดำเนินการในโรงเรียน หรือการที่ผู้บริหารโรงเรียนหาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและโรงเรียนก่อนที่จะย้ายมาอยู่โรงเรียนนี้ จากเพื่อนครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชน หรือการที่ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาหาข้อมูลเรื่องการขอทุนจัดสร้างห้องสมุดโรงเรียนจากธนาคารที่มีการประชาสัมพันธ์ว่าจะให้ทุนสนับสนุน เป็นต้น

2. **การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน** ผู้บริหารโรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน โดยช่วงแรก อาจจะเริ่มสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนโดยเริ่มจากการติดต่อพบปะพูดคุยกับคณะกรรมการสถานศึกษาและคนในชุมชนที่มีวัยใกล้เคียงกันก่อน หลังจากนั้นจึงเริ่มทำความคุ้นเคยกับคนในชุมชนทั่วไป อาศัยคณะกรรมการสถานศึกษาและเพื่อนวัยเดียวกันในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กันจากการเป็นคนรู้จักกัน คุ้นเคยกันและเป็นเพื่อนร่วมงานสนิทสนมกันไปในที่สุด

ส่วนการที่ผู้บริหารโรงเรียนจะสอดแทรกตนเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรกระทำโดยการปฏิบัติตนเพื่อให้คนในชุมชนยอมรับ เช่น ไปร่วมงานต่างๆ ในชุมชนอย่างสม่ำเสมอใช้เวลาว่างเข้าสังคมกับคนในชุมชนแสดงความสามารถของตนเองให้คนในชุมชนมองเห็นและยอมรับด้วยการร่วมงานในสิ่งที่ชุมชนมอบหมายให้ เช่น การเป็นพิธีกรในงานต่างๆ การร้องเพลง หรือ การร่วมในงานพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน

นอกจากนี้ ในส่วนของคณะครูก็ต้องแสดงความสามารถของคณะครูให้ประชาชนได้เห็นเพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับคณะครูและอีกประการหนึ่งการที่โรงเรียนมีครูที่เป็นคนในท้องถิ่นก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนและคณะครูมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ผู้นำชุมชนทั้งทางวัดคือ เจ้าอาวาส และผู้นำชุมชน เช่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน จะต้องเน้นและกำชับให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์กับโรงเรียนดีขึ้น

3. **การสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม** กลุ่มของผู้มีส่วนร่วมมีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มคณะครู กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มวิทยากรภายนอก กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มคณะที่ปรึกษาของโรงเรียนและกลุ่มผู้สนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มแม้จะไม่มีบทบาทที่เด่นชัดในการมีส่วนร่วมทั้งกับโรงเรียนในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

แต่ก็จะมีบทบาทร่วมในกลุ่มอื่นด้วยหรือบางครั้งก็มีบทบาทที่เด่นชัดในหลายกลุ่ม ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น กลุ่มผู้นำชุมชนจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทเด่นชัดในการมีส่วนร่วมทั้งกับโรงเรียนในหลายด้าน เช่น โดยบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมในกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มคณะกรรมการ

สถานศึกษาและกลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา รองประธานคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น หรือ กลุ่มคณะครู ก็จะมีบทบาทในการมีส่วนร่วม กับโรงเรียนในหลายด้าน เช่น การมีบทบาทในการจัดการศึกษาโดยตรง การเป็นคณะกรรมการ สถานศึกษา และการเป็นคณะกรรมการในการดำเนินการในกิจกรรมการต่างๆ ที่เป็นกิจกรรมร่วม กันของชุมชนและโรงเรียน เป็นต้น กลุ่มบุคคลที่เป็นเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมนี้จึงเป็นกลุ่มที่ ไม่มีบทบาทตายตัว การกำหนดบทบาทในการมีส่วนร่วมแต่ละครั้งจึงขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ชุมชนและ โรงเรียนร่วมกันจัด แต่อย่างไรก็ตามเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมนี้ก็ถูกกำหนดไว้เหมือนกันว่า ในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ในโรงเรียน โรงเรียนต้องขอความร่วมมือจากเครือข่ายของผู้มีส่วนร่วม กลุ่มใด เช่น ในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

เครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมมักจะเป็นกลุ่มบุคคลที่คนในชุมชนเชื่อถือ เช่น เจ้าอาวาส ผู้บริหารโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้นำชุมชน ส่วนในการจัดแข่งกีฬา ประจำปีของประชาชนในชุมชน เครือข่ายของผู้มีส่วนร่วมก็จะแตกต่างไปจากกลุ่มเครือข่ายของ กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา เพราะต้องอาศัยบุคคลที่มีความสามารถทาง ด้านกีฬา มีวัยไม่สูงมากนักและเกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น คณะครู กลุ่มหนุ่มสาว ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้นำชุมชนที่สนใจกีฬา เป็นต้น

4. การสร้างกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่ผู้เข้ามาร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนจากหลายๆ ฝ่าย ในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า และเครือข่ายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม เพราะการที่มีผู้ร่วมคิดร่วมสร้างกิจกรรมร่วมกันหลายฝ่าย ตั้งแต่ขั้นตอนของการริเริ่มคิด ริเริ่มทำ จะทำให้ผู้ร่วมงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานเป็นหุ้นส่วน ซึ่งจะทำให้มีความเต็มใจที่จะเข้ามา มีส่วนร่วมในขั้นตอน ต่อไปของการดำเนินกิจกรรม

5. การต่อรองเพื่อการดำเนินกิจกรรม ขั้นตอนนี้มักจะสอดแทรกอยู่ในการดำเนิน กิจกรรมร่วมกัน ในการจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานของชุมชนและโรงเรียนทุกขั้นตอน ซึ่งมักจะ เป็นไปในรูปแบบของการร่วมกันอภิปรายเพื่อการวางแผนการดำเนินงานหรือการดำเนินกิจกรรม หรือ บางครั้งก็เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเพื่อให้ทุกฝ่ายที่จะร่วมกันดำเนินงานเกิดความรู้สึกว่าความคิด เห็นของตนเองก็ได้รับการยอมรับจากกลุ่มหรือบางครั้งก็เป็นขั้นตอนของการพยายามที่จะให้ความ คิดเห็นของตนเองถูกเลือกนำมาใช้โดยเฉพาะในส่วนของรูปแบบ กระบวนการมีส่วนร่วมในการ ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ขั้นตอนนี้จะถูกนำมาใช้มากเพื่อการต่อรองในการขอรับการบริจาค หรือในการบริจาค และในการทำให้ผู้ที่ต้องการบริจาคสามารถต่อรองจำนวนเงินที่พอจะร่วมบริจาค ได้โดยไม่รู้สึกว่าเดือดร้อนมากเกินไป หรือบางทีก็เป็นการสร้างความชอบธรรมในการดำเนิน

กิจกรรมต่อไปว่า ได้มีการต่อรองเพื่อให้เกิดความยินยอมหรือคล้อยตามกันตามความต้องการที่แต่ละกลุ่มที่มาร่วมกิจกรรมจะเกิดการยอมรับร่วมกันได้

6. การร่วมกันดำเนินการ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่แสดงถึงบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมชัดเจนซึ่งบางครั้งแสดงถึงแบบแผนการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันดำเนินการด้วยโดยลักษณะของการมีส่วนร่วมดำเนินการของกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะมีความแตกต่างกัน เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษา กลุ่มคณะครู หรือกลุ่มผู้ที่บริจาคทรัพยากรหรือสิ่งของให้โรงเรียน จะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมมาก คือเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเป็นผู้ร่วมคิดริเริ่มกิจกรรม ร่วมบริจาคทรัพยากรและสิ่งของมาก มักแสดงความคิดเห็นอย่างมั่นใจและมีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนพอสมควร

ส่วนกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมน้อยมักจะเป็นกลุ่มที่มาร่วมงานหรือมาสนับสนุนงานตามที่ได้รับการเชิญชวนหรือขอรับรองจากผู้นำชุมชนและทางโรงเรียนมากกว่าจะริเริ่มงาน หรือเสนอตัวเข้ามาร่วม ลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจึงมีลักษณะของการร่วมงาน ร่วมมือ ร่วมสนับสนุน ร่วมแสดงความคิดเห็นเล็กน้อยแต่ไม่มีอำนาจที่จะตัดสินใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม หรือการดำเนินงานที่ถูกกำหนดมาแล้วจากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมมาก

ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมมากที่สุดในชุมชนและมีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมหรือการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน คือ กลุ่มที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานของโรงเรียน หรือมีบารมีในการเป็นผู้นำชุมชน ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้บริหารโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งเป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะมีส่วนร่วมในการดำเนินการในลักษณะของการริเริ่มงาน คิดงาน ร่วมดำเนินการ ร่วมสนับสนุน ร่วมงาน ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ติดตามงาน ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างหนักแน่นจริงจังและมีอำนาจในการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงกิจกรรมหรือดำเนินงานบางอย่างได้ เป็นต้น

7. การร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ หลังจากดำเนินกิจกรรมต่างๆ แล้ว ผู้ที่มีส่วนร่วมกันดำเนินการ การจะประเมินผลการดำเนินการร่วมกันเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่อง ลักษณะของการประเมินผลที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ คือ การสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนร่วม เช่น จากผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า เรื่องการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำมาใช้มากที่สุด คือ การประเมินจากจำนวนของผู้มาร่วมงานหรือให้การสนับสนุนในกิจกรรมที่ดำเนินการ

8. การร่วมกันรับผลจากการดำเนินการ ผลจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินการในกิจกรรมและการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน ส่วนมากเป็นผลประโยชน์

ทางด้านจิตใจมากกว่าจะเป็นสิ่งตอบแทนที่เป็นผลทางด้านวัตถุ สิ่งของจากโรงเรียนและชุมชน ผลจากการมีส่วนร่วมที่โรงเรียนนำมาใช้ในการแสดงความขอบคุณต่อคนในชุมชนจึงเป็นความรู้สึกทางด้านจิตใจ คือ การแสดงความคุ้นเคย การทักทาย การเยี่ยมเยียน หรือการรดน้ำดำหัวในวันประเพณีสงกรานต์ การมอบเกียรติบัตร การยกย่องชมเชยด้วยการประกาศคุณความดี การตั้งชื่ออาคารเรียนตามชื่อของผู้บริจาครายใหญ่ และการไปร่วมงานต่างๆ ในชุมชนของผู้ปกครองนักเรียน และผู้ที่ส่วนร่วมกับโรงเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะทำให้เกิดเครือข่ายของผู้มีส่วนร่วมมากขึ้น และมีจำนวนผู้เต็มใจมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมหรือการสนับสนุนงานต่างๆ ของโรงเรียนมากขึ้น

รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาและโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชนที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการศึกษาจากปรากฏการณ์ที่พบในโรงเรียนที่ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วมกันในการจัดการศึกษาของชุมชนอย่างแท้จริงซึ่งอาจจะมีบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียนแตกต่างกันไปจากบริบทของชุมชนและโรงเรียนหลายแห่งแต่แนวคิดที่นำเสนอมาก็เป็นภาพรวมของการทำงานที่มีการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชนค่อนข้างมากและอาจจะเป็นแนวทางสำหรับคณะกรรมการสถานศึกษาและโรงเรียนที่จะมีส่วนร่วมกันในการจัดการศึกษาของชุมชนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และตามเจตนารมณ์ของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 ที่เน้นควรให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนาจัดการศึกษาของชุมชนให้สามารถร่วมกันจัดการศึกษาในชุมชนในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนและเป็นเจ้าของของโรงเรียนที่แท้จริงต่อไป

9. การจัดทำรายงานผลการพัฒนาการศึกษาประจำปีของโรงเรียน

การรายงานผลการพัฒนาการศึกษาประจำปีในแต่ละปีมีความสำคัญและจำเป็นมากของทุกหน่วยงานทางการศึกษา ทั้งนี้เพราะการรายงานเป็นการสรุปภาพรวมสะท้อนให้เห็นถึงระบบการตรวจสอบ การติดตามและประเมินผล รวมทั้งการใช้จ่ายงบประมาณในการจัดการศึกษาของหน่วยงานนั้นๆ ว่าสามารถดำเนินการได้สอดคล้องกับหลักการศึกษานโยบายการจัดการศึกษาและคุณภาพมาตรฐานการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มากน้อยเพียงใด

คณะกรรมการสถานศึกษาในแต่ละสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์จึงควรกำหนดให้สถานศึกษาได้จัดทำรายงานผลการพัฒนาการศึกษาประจำปีประกอบด้วยส่วนที่สำคัญๆ อย่างน้อย 5 ส่วน ดังนี้

1. สภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการรายงานเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการศึกษาจำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษา ระบบการศึกษาและโครงสร้างการบริหารงานของสถานศึกษา การใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน จำนวนนักเรียนและผู้สำเร็จการศึกษา การเข้าชั้น การออกกลางคันแนวโน้มการเพิ่มลดจากปีก่อน ปริมาณครู อาจารย์ ลูกจ้าง วัสดุการศึกษา อัตราส่วนนักเรียนต่อครุรวมทั้งงบประมาณที่ได้รับ จำนวนและอัตราการเพิ่ม/ลดของงบประมาณสัดส่วนงานดำเนินการต้องบลงทุน งบประมาณต่อหัว

2. การดำเนินงานและผลการดำเนินงาน เป็นการรายงานเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่สนองนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามโครงการและกิจกรรมที่สนองนโยบายแต่ละด้าน โดยการเปรียบเทียบผลงานกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแต่ละนโยบายว่าบรรลุผลในระดับใด รวมทั้งเงื่อนไขและข้อเสนอแนะ

3. ผลการพัฒนาการศึกษา เป็นการรายงานผลลัพธ์ของการพัฒนาการศึกษาในเรื่องที่สำคัญอย่างน้อย 3 เรื่อง ดังนี้

3.1 ความเสมอภาคในโอกาสเข้ารับบริการการศึกษา มีเด็กในวัยเรียนในเขตพื้นที่บริการได้เข้ารับการศึกษาค้นทุกคน หรือไม่จำแนกตามลักษณะของผู้เรียน (เพศ เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส)

3.2 ความเสมอภาคในคุณภาพการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่น ทั้งในสังกัดเดียวกันและต่างสังกัด รวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนด้านการพัฒนาคุณภาพที่โรงเรียนได้รับหรือมีอยู่ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์

3.3 ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับอัตราความสูญเปล่า อัตราการคงอยู่ในแต่ละระดับการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับอัตราการเรียนต่อของผู้สำเร็จการศึกษา และประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายต่อหัวเปรียบเทียบกับรูปแบบการจัดการศึกษาในระดับเดียวกันและต่างระดับกัน

4. ปัญหาและอุปสรรค เป็นการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน โดยเชื่อมโยงให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ นโยบายและเป้าหมายที่กำหนดไว้กับผลของการพัฒนาการศึกษา

5. ข้อเสนอแนะ เป็นการเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและแก้ไขการดำเนินงานให้เหมาะสมเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาตามที่กำหนดไว้

ตอนที่ 3 การปฏิบัติงาน 6 งาน ของสถานศึกษา

การปฏิบัติงาน 6 งานของสถานศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

งานวิชาการ นับเป็นงานหลักที่มีความสำคัญมากที่สุด ในการบริหารงานของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนต้องรับผิดชอบในการพัฒนาเด็กนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะคิด ตลอดจนค่านิยมต่างๆ ให้เป็นไปในแนวที่สังคมต้องการ งานวิชาการจึงหมายถึง การดำเนินงานทุกชนิด เพื่อส่งเสริมพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนของโรงเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับครูหรือนักเรียนก็ตาม ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับงานวิชาการไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 62) เสนอว่า หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน ในด้านงานวิชาการจะประกอบด้วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ คือ

1. งานด้านเกี่ยวกับตัวครู เช่น การจัดหมวดหมู่การสอน การมอบหมายงานให้ครูตามความเหมาะสม การสร้างขวัญกำลังใจ การพัฒนาตัวครู การนิเทศการทำงานของครู เป็นต้น
2. งานด้านเกี่ยวกับตัวนักเรียน เช่น การแบ่งกลุ่มนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนทางด้านวิชาการ การบริการต่าง ๆ การสอนซ่อมเสริม เป็นต้น
3. งานด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน เช่น การใช้หลักสูตรการประเมินผล การเรียนของนักเรียน เป็นต้น
4. งานด้านจัดหาเครื่องอุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา เช่น การจัดหาวุฒิบัตรต่าง ๆ การจัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อให้บริการครู การสร้างมาตรฐานการเก็บรักษาและการนำไปใช้ เป็นต้น
5. งานด้านเกี่ยวกับบุคลากรด้านการสอน เช่น การจัดทำทะเบียนประวัติและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับครู เป็นต้น

ภิญโญ สาร (2526 : 326) สรุปว่า ในการบริหารงานวิชาการนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ประมวลการสอน ตารางสอน อุปกรณ์การสอน แบบเรียน ห้องสมุดโรงเรียนและการสอนต่าง ๆ ตามสมควร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 29) กล่าวว่าในการบริหารงานวิชาการนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

4. งานส่งเสริมการสอน
5. งานวัดและประเมินผล
6. งานห้องสมุด
7. งานนิเทศการศึกษา
8. งานด้านวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน
9. งานประชุมอบรมทางวิชาการ
10. งานวิชาการที่กำหนดไว้ในระเบียบกฎหมาย

จะเห็นว่างานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญที่มีส่วนส่งเสริมความสำเร็จในการบริหาร คือบุคลากรซึ่งมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ต้องคอยกระตุ้นและส่งเสริมให้ครูร่วมมือกันในการที่จะปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียนให้ดีขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ที่จะประสานงาน สำนวณความก้าวหน้าของงานวิชาการว่าบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ การวางแผนแนวทางเพื่อบุคลากรได้ปฏิบัติงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง หลักสูตร โครงการศึกษา แผนการสอน การจัดคู่มือครู สื่อการเรียนการสอน จัดบริการห้องสมุด การส่งเสริมการเรียนการสอน การวัดผลประเมิน การนิเทศ การสอน การวางแผนกำหนดวิธีการ การประชุมอบรมทางวิชาการ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนโดยตรง

งานบุคลากร การบริหารบุคลากรเป็นหัวใจของการบริหาร เพราะงานทุกชนิดของหน่วยงานจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลากรว่าจะร่วมมือกันปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมากน้อยเพียงไร (สมเชาว์ เกษประทุม. 25251 : 15) บรรดาสิ่งก่อสร้าง อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และการเงิน แม้จะมีสมบูรณ์สักเพียงใดจะไม่มีจุดหมายเลยถ้าคนที่จะใช้สิ่งเหล่านี้ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะใช้หรือขาดขวัญกำลังใจที่จะร่วมมือกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารที่ดี มีความรู้ความสามารถสูง ในการบริหารงาน บุคลากรย่อมสามารถทำให้บุคคลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของตนทุกคนร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น บุคลากรจึงเป็นทรัพยากรบริหารที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นปัจจัยแห่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลแห่งกิจการนั้นๆ (วิจิตร ศรีสะอ้าน. 2525 : 4) ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะและขอบข่ายของงานบุคลากรไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2526 : 23 - 25) กล่าวถึงระบบการบริหารบุคลากรว่าเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว อาจแบ่งได้เป็น 2 ระบบ ดังนี้คือ

ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นระบบที่ใช้ความพึงพอใจส่วนตัวเป็นหลักในการแต่งตั้งเข้าสู่ตำแหน่ง เลื่อนตำแหน่ง ปู่นำเห็นใจความดีความชอบหรือที่มักจะเรียกว่า ระบบมีเส้นมีสาย โดยเหตุนี้จึงมีชื่อเรียกอย่างอื่นอีก เช่น ระบบเล่นพวก (Nepotism) ระบบซุบเลี้ยง (Spiols System) ระบบชอบพอเป็นพิเศษ (Favoritism) เป็นต้น

ระบบคุณธรรม (Merit System) เป็นระบบที่ใช้ความรู้ความสามารถเป็นเกณฑ์จึงเป็นระบบที่ถือเอาผลงานอันจะได้จากผู้ปฏิบัติงานเป็นเกณฑ์ในการแต่งตั้งเข้าสู่ตำแหน่ง เลื่อนตำแหน่ง และปู่นำเห็นใจความชอบแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะใช้หลักของความสามารถ หลักของความเสมอภาค หลักของความมั่นคงและหลักของความเป็นกลางทางการเมือง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 31) ได้กล่าวถึงงานบุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ว่า มีขอบข่ายของงานดังนี้

1. งานวางแผนเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล
2. การพิจารณาจัดคนเข้าทำงาน
3. การบำรุงรักษาบุคลากร
4. การพัฒนาบุคลากร
5. การให้บุคลากรพ้นจากงาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่างานบุคลากรเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวกับตัวบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ การวางแผนเกี่ยวกับการบริหารบุคลากร การคัดเลือกและสรรหาบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การให้บุคลากรพ้นจากงาน ซึ่งในการบริหารนั้นถือว่า บุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของตนเองในการพยายามให้ได้บุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ พยายามรักษาและพัฒนาบุคลากรที่ได้มาแล้วนั้นให้มีศักยภาพในการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสเข้าฝึกอบรมดูงาน ศึกษาต่อหรือนำไปชมโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่น เมื่อไรก็ตามที่บุคลากรในโรงเรียนมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้บริหารแล้ว เมื่อนั้นการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนก็จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

งานกิจการนักเรียน หมายถึง บรรดากิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน และถือว่าเป็นงานที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน (ภิญโญสาร, 2526 : 290) ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องจัดการเกี่ยวกับทุกอย่างภายในโรงเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนสามารถมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมที่จะออกไปอยู่ในสังคมภายนอกได้ (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2527 : 198) งานกิจการนักเรียนได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะและขอบข่ายของงานที่ผู้บริหารควรปฏิบัติไว้ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2522 : 10) ได้เสนอแผนงานกิจการนักเรียนไว้หลายประการ ที่สำคัญคือ เสนอให้โรงเรียนจัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อความมั่นคงของชาติ กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา พระมหากษัตริย์ การจัดให้มีข้อบังคับหรือระเบียบเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติและให้โรงเรียนมี มาตรการในการแก้ปัญหาการขาดเรียนของนักเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 217 - 269) สรุปว่า งานกิจการนักเรียนแบ่งออกเป็น การจัด กิจกรรมนักเรียน การจัดบริการแนะแนว การรักษาระเบียบวินัยในโรงเรียนและการให้ประการอื่น ๆ แก่นักเรียน เช่น บริการสุขภาพ อาหารกลางวัน การจัดให้ความปลอดภัยแก่นักเรียน เป็นต้น

ภิญโญ สาทร (2526 : 290 - 306) เห็นว่างานกิจการนักเรียนมีดังต่อไปนี้คือ

1. การจัดสำมะโนนักเรียนและการคำนวณปริมาณนักเรียน
2. การรับนักเรียน การแบ่งกลุ่มและการเลื่อนชั้น
3. รายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน
4. การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน
5. บริการแนะแนวนักเรียน
6. บริการเกี่ยวกับสุขภาพนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 35) ได้กล่าวถึงงานกิจการ นักเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องปฏิบัติมีดังนี้ คือ

1. การสำมะโนนักเรียน
2. การรับเด็กเข้าเรียน
3. การลงทะเบียนนักเรียน
4. การแบ่งกลุ่มแบ่งชั้นนักเรียน
5. การปฐมนิเทศ
6. การรายงานเกี่ยวกับนักเรียน
7. การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน
8. การย้ายและการจำหน่ายนักเรียน
9. การทำระเบียบนระสมเก็บหลักฐานและประวัตินักเรียน
10. การจัดกิจกรรมนักเรียน
11. การจัดบริการแนะแนว
12. การจัดบริการเกี่ยวกับสุขภาพ
13. การจัดสวัสดิการต่าง ๆ
14. การดูแลความเจริญก้าวหน้าของเด็ก

15. การช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางด้านการเรียนและด้านอื่น ๆ

16. การวิจัยประเมินผลและติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว

จะเห็นได้ว่างานกิจการนักเรียนเป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง แต่เกี่ยวกับนักเรียนตั้งแต่เข้ามาเรียนในโรงเรียนจนกระทั่งจบออกจากโรงเรียนไป ซึ่งได้แก่ การสำรวจเด็กเข้าเรียน การทำสำมะโนนักเรียน การจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน การปฐมนิเทศ การรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน การรักษาระเบียบวินัย การย้าย การจำหน่าย การทำหลักฐานและประวัตินักเรียน การจัดสวัสดิการและบริการต่าง ๆ การช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาตลอดจนการประเมินและติดตามผลนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วด้วย

งานธุรการและการเงิน เป็นงานที่บริการให้ความสะดวกในการที่จะดำเนินงานสถาบันแห่งนั้น ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนมากใช้เวลาในการบริหารด้วยการปฏิบัติงานด้านธุรการมากกว่าการบริหารงานด้านวิชาการและด้านอื่นๆ ทั้งที่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโรงเรียน คือการให้การศึกษาคืองานด้านวิชาการนั่นเอง อย่างไรก็ตามแม้ว่างานธุรการจะไม่ได้เป็นหัวใจของการดำเนินงานโรงเรียน แต่ในทางปฏิบัติจะมีความสำคัญยิ่งในแง่ที่เป็นหน่วยบริการให้แก่ฝ่ายการสอนและฝ่ายบริการนักเรียน งานธุรการและการเงินในโรงเรียนจึงเป็นงานที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นการบริการหน่วยต่างๆ ของโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานไปตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการหรือวางไว้ (พนัส หันนาคินทร์, 2524 : 284) ซึ่งเปรียบเสมือนแขนขาของงานบริหารโรงเรียน เพราะงานธุรการและการเงินเป็นเครื่องสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นสถานที่ให้บริการทางวิชาการได้อย่างราบรื่น (นิพนธ์ กินาวงศ์, 2523 : 76) แม้ว่าผู้บริหารโรงเรียนจะให้ความสำคัญกับงานวิชาการมากกว่างานนี้ก็จริง แต่งานนี้ก็มีความจำเป็น เพราะทั้งงานวิชาการและงานธุรการต่างก็เกื้อหนุนซึ่งกันและกันและกัน (นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, 2525 : 36) จึงได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะและขอบข่ายของงานธุรการและการเงินไว้หลายทัศนะดังต่อไปนี้

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523 : 76-77) แบ่งงานธุรการและการเงินออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

1. งานธุรการทั่วไป ซึ่งหมายถึง งานเกี่ยวกับทะเบียน สถิติและการเก็บรักษาหลักฐานต่าง ๆ ของโรงเรียน
2. งานสารบรรณ หมายถึง งานที่เกี่ยวกับหนังสือโต้ตอบ ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องศึกษาจากระเบียบของทางราชการให้เข้าใจเป็นอย่างดี เพื่อประโยชน์ในการติดต่อกับ หน่วยงานนอกโรงเรียน
3. งานเกี่ยวกับการเงิน ซึ่งได้แก่ การรับและเบิกจ่ายเงิน การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การจัดซื้อ ตลอดจนการควบคุมและตรวจสอบเกี่ยวกับการเงินของโรงเรียน

4. งานเกี่ยวกับงบประมาณ หมายถึง งานวางแผนจัดทำงบประมาณประจำปี และตรวจสอบการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตามงบประมาณ

5. งานพัสดุ ครุภัณฑ์ คือการจัดซื้อ จัดหาและลงทะเบียนพัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

6. งานด้านบริการอื่นๆ เช่น งานรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน การรักษาความปลอดภัย และการให้บริการนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น บริการอาหาร สุขภาพ เป็นต้น

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527 : 169 - 180) ได้กล่าวถึงการบริหารงานธุรการและการเงินของผู้บริหารโรงเรียนไว้ว่า มีขอบข่ายงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้คือ

1. การควบคุมการปฏิบัติงานสารบรรณ การติดต่อ การเก็บรักษา และการทำลายเอกสารต่าง ๆ

2. การควบคุมดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เช่น สมุดหมายเหตุรายวัน ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อนักเรียน สถิติต่าง ๆ เป็นต้นให้เป็นไปโดยเรียบร้อยอยู่เสมอ

3. การควบคุมดูแลและปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเงินพัสดุ และครุภัณฑ์ของโรงเรียนให้ เป็นไปอย่างถูกต้องตรงระเบียบราชการ ซึ่งขอบเขตของงานการเงินของโรงเรียนเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับการวางแผนการเงิน การใช้จ่ายเงิน การควบคุมเงิน และการประเมินผลการใช้เงิน เป็นต้น

จำรัส นองมาก และวิจิตร ภักดีรัตน์ (2525 : 206) จำแนกงานธุรการและการเงินออกเป็น งานสารบรรณ งานทะเบียน และรายงานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย งานประชาสัมพันธ์ งานงบประมาณและงานการเงินและบัญชี

กรมสามัญศึกษา (2522 : 11) เสนอแนะการบริหารงานธุรการและการเงินให้โรงเรียน ประถมศึกษานำไปปฏิบัติไว้หลายประการ แต่ที่สำคัญมีดังนี้ คือ

1. โรงเรียนจัดทำงานธุรการได้ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน

2. โรงเรียนจัดเก็บเอกสารที่สำคัญของโรงเรียน ไว้เป็นสัดส่วนและเป็นระเบียบ เรียบร้อย

3. โรงเรียนจัดทำบัญชีหลักฐานเกี่ยวกับการเงินถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน

4. โรงเรียนจัดเก็บบัญชี หลักฐานเกี่ยวกับการเงินไว้เป็นสัดส่วนมีระเบียบ สะดวกแก่ การตรวจสอบ

5. โรงเรียนจัดให้มีแผนการใช้เงินประจำปีตามระเบียบของทางราชการโดยให้ บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมรับรู้ด้วย

6. โรงเรียนจัดให้มีกรรมการเก็บรักษาเงินและกรรมการตรวจสอบภายใน
7. โรงเรียนจัดให้มีพัสดุเพียงพอกับความจำเป็น และเกิดประโยชน์คุ้มค่า
8. โรงเรียนจัดทำทะเบียนบัญชี เอกสารเกี่ยวกับพัสดุถูกต้องตามระเบียบและเป็น

ปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 41) ได้เสนอแผนงานธุรการและการเงินของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดไว้ดังนี้

1. งานสารบรรณ
2. การดำเนินงานทั่วไปของโรงเรียนตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
3. จัดทำ ควบคุม ดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ เช่น สมุดหมายเหตุรายวัน

ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน บัญชีเรียกชื่อ และสถิติต่าง ๆ

4. การปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียน

จะเห็นได้ว่า งานธุรการและการเงินของโรงเรียนเป็นงานที่จะต้องปฏิบัติเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเรียนการสอนทั้งหมดที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวนักเรียนแต่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารงานภายในโรงเรียน งานธุรการล้มเหลวหรือบกพร่องในเรื่องการเงินก็จะส่งผลต่อการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างมาก ทำให้ขาดความเชื่อถือจากประชาชน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงควรให้ความสนใจและศึกษางานด้านนี้ให้เข้าใจเกี่ยวกับงานสารบรรณตั้งแต่การริเริ่มจัดทำ การรับส่ง การเก็บรักษา การโต้ตอบ งานการเงิน ทั้งเงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ งานพัสดุ การจัดซื้อ จัดจ้าง การจัดเก็บลงทะเบียน ตลอดจนงานทะเบียนและสถิติต่างๆ งานประชาสัมพันธ์การรักษาความปลอดภัย และงานบริการด้านอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนด้วย

งานอาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและการดำเนินการจะได้ผลเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ทั้งยังเป็นปัจจัยหนึ่งในการจัดการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพและให้ ได้ผลตามเป้าหมาย ดังทีพนัส หันนาคินทร์ (2524 : 47 - 50) กล่าวถึงงานอาคารสถานที่ที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต้องปฏิบัติ ประกอบด้วย

1. การจัดสำนักงาน ห้องธุรการ ห้องพัสดุ ห้องพยาบาล ห้องประชุมและห้องอื่นๆ
2. ดูแลปรับปรุงอาคารสถานที่ อุปกรณ์ประจำโรงเรียน ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย
3. การรักษาความปลอดภัย การใช้อาคารสถานที่ และการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า งานอาคารสถานที่เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับอาคารเรียนอาคารประกอบด้วย สถานที่บริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปซึ่งอำนวยความสะดวกและส่งเสริมต่อการเรียนการสอน เพื่อให้การใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน

เป็นไปอย่างเหมาะสม สะอาดเรียบร้อย ปลอดภัยและเกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสนใจและมอบหมายให้มีผู้ดูแลรับผิดชอบ

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นพพงษ์ บุษณจิตราดุลย์ (2527 ก : 27)

ได้เสนอหลักการในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ดังนี้ คือ

1. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา และเชื่อถือได้
2. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา
3. ต้องดำเนินการให้ครอบคลุมงานทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย
4. ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน
5. ต้องเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ มิใช่ด้านทำลาย ทั้งโรงเรียนและชุมชน
6. ต้องดำเนินการโดยปรับปรุงให้เข้ากับสภาพการณ์ของชุมชน
7. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาวะวิธีการ เวลา และโอกาส

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 50 - 51) ได้กล่าวถึงงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าประกอบด้วย

1. การให้ความร่วมมือกับชุมชน มีดังต่อไปนี้
 - 1.1 ให้ความรู้ ความคิด และคำแนะนำแก่สมาชิกของชุมชนในกิจการต่าง ๆ
 - 1.2 ให้บริการเป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมชุมชนที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม
 - 1.3 ให้ยืมวัสดุครุภัณฑ์เพื่อใช้ในวงที่เป็นส่วนรวม
 - 1.4 ให้ยืมสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรม เช่น ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องเรียน สนามกีฬา
 - 1.5 ให้บริการสหกรณ์โรงเรียนแก่สมาชิกในชุมชน
 - 1.6 ให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนทั้งด้านกำลังความคิดและกำลังกาย
 - 1.7 ให้แนวความคิดใหม่ตามระดับความรู้ ความต้องการ และความสามารถของสมาชิก
 - 1.8 ให้ความรู้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับ

2. การรับความช่วยเหลือจากชุมชน มีดังต่อไปนี้
 - 2.1 ให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนโดยเป็นกรรมการศึกษา
 - 2.2 เชิญสมาชิกในชุมชนมาเป็นวิทยากรสอนวิชาชีฟต่าง ๆ

2.3 ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติงานบ้านของสมาชิกชุมชน

2.4 ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างของโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา (2522 : 25) ได้เสนอแนะโรงเรียนประถมศึกษาให้ปฏิบัติงานในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้คือ

1. โรงเรียนจัดให้มีแผนการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนประจำปี
2. โรงเรียนจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
3. โรงเรียนจัดให้มีคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียน ประกอบด้วยครู ผู้ปกครองและ

บุคคลที่สำคัญในท้องถิ่น

4. โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน
5. โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ
6. โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมช่วยเหลือดูแลสถาบันทางศาสนา หรือจัดพิธีกรรมในวัน

สำคัญทางศาสนา

7. โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์อันดีกับศิษย์เก่า

จะเห็นได้ว่างานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการติดต่อ การให้ความร่วมมือ การช่วยเหลือ การประสานงานในการนำกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจะมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้นั้นขึ้นอยู่กับการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนการจัดข้อขัดแย้ง การแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวต่างๆ เพื่อมุ่งที่จะเน้นความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโดยการปฏิบัติตนต่อกันและกัน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นความเข้าใจ เชื่อถือ ศรัทธา และความผูกพันเป็นหลัก

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ประจักษ์ ลุนราศรี (2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประชาบาล สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นใน 2 ด้าน คือ การรับปรึกษาหารือในการจัดและดำเนินการศึกษา กับด้านการช่วยเหลือนายอำเภอเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนประชาบาล และมุ่งเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองด้านด้วย กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ กรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประชาบาล สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนประชาบาล จำนวน 52 โรงเรียน จำนวน 661 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ผลจากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองด้านของกรรมการศึกษานั้นได้ปฏิบัติ

เป็นบางครั้งหรือปฏิบัติน้อยมากเป็นส่วนใหญ่ และการปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองด้านไม่แตกต่างกันแม้ว่า
กรรมการศึกษาจะมีอายุ ระดับการศึกษา และฐานะทางสังคมต่างกันก็ตาม

เปลี่ยน ศิริรังสรรค์กุล (2526) ได้ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการและครูเกี่ยวกับ
บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนต่อไปนี้เป็นคือ บทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน
ประถมศึกษา ด้านให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ด้านแสวงหา
ความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงานและส่วนราชการเพื่อพัฒนาโรงเรียน
และด้านเสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หน่วยงานและส่วนราชการ และ
การพัฒนาท้องถิ่นนั้น

ไพศาล อินทับทัน (2527) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน
ประถมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษา
พบว่า บทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการ
ศึกษาประจำโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี
ปฏิบัติหน้าที่จริงอยู่ในเกณฑ์น้อย

อิสระ ไชยปราบ (2535: 96) ได้ศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการ
พัฒนาชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน
คือ โรงเรียนที่หัวหน้าสถานศึกษาเป็นคนในชุมชน และอาศัยอยู่ในชุมชนมานาน

วรภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา
ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา
ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 48 คน ผู้นำชุมชน 96 คน กรรมการสถานศึกษา 240 คน
เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ผลจากการศึกษา พบว่า ปัญหาของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ
การศึกษา คือ การไม่เข้าใจบทบาทของตนและไม่มีความรู้เรื่องปัญหาและนโยบายการศึกษาใหม่ๆ
จึงเสนอแนะให้มีการจัดอบรม สัมมนา เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความเคลื่อนไหวทางการศึกษา
และให้ชุมชนเลือกคณะกรรมการเอง

สนอง เครือมาก (2540) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่า

๒. คณะกรรมการโรงเรียนมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และมีส่วนร่วมกับโรงเรียนใน
ระดับได้อย่างน่าพอใจ

2. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในทุกด้านอยู่ในระดับน้อย

3. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนกับการคาดหวังต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนในอนาคตด้านคุณภาพนักเรียน wuui คณะกรรมการโรงเรียนต้องการให้นักเรียนนำความรู้ความสามารถไปใช้ในชีวิตประจำวัน รู้จักแก้ปัญหา ไม่ติดยาเสพติด มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรู้อย่างน้อยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วันชัย รอดฉาย (2544) ศึกษาเรื่อง ศักยภาพชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ประถมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่อนามัย เจ้าอาวาสวัด เจ้าหน้าที่บริหารส่วนตำบล นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหาร และกรรมการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การสังเกตแบบใหม่โดยผู้วิจัยเข้าเฝ้าการศึกษาอยู่ในสนามวิจัย เพื่อสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) ของโรงเรียน ผลการศึกษา พบว่า

1) ศักยภาพชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา คือ สภาพการคมนาคมขนส่งในชุมชน สามารถติดต่อกับชุมชนอื่นได้รวดเร็ว ทำให้ประชาชนมีเวลาช่วยพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาได้ทั้งที่ยากจน ประกอบกับศักยภาพทางด้านภาวะผู้นำและกลุ่มผู้นำทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา เพราะคุณลักษณะของผู้นำที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่มีคุณธรรม เป็นผู้เสียสละ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ พยายามที่จะส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน และเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงพาคณะกรรมการเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมทั้งระบบ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร วางแผน ดำเนินการและประเมินผล ตลอดจนรับผลประโยชน์ โดยมีโรงเรียนร่วมสนับสนุนในส่วนของการบริหารและสถานที่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ การบอกเล่ากันโดยตรง และวิธีการประชุมปรึกษาหารือกันในกลุ่มย่อย เช่น การประชุมแบบระดมสมองแบบเปิด โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือสนใจมาประชุมได้เข้าประชุมและแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ แล้วนำเอาวิธีการที่คิดว่าน่าจะดำเนินการได้เป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติ

ชานาญ ปาณางษ์ (2544) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่อนามัย ผู้ใหญ่บ้าน และกลุ่มแม่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การสังเกตแบบใหม่ โดยผู้วิจัยอยู่ในสนามวิจัยเพื่อทำการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ 1. สภาพชุมชนเป็นแบบชนบท มีการอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันและกัน ชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีอาชีพอื่นเสริม 2. มีการรวมกลุ่มอาชีพกัน ชุมชนกับครูมีความสนิทสนมกันดี 3. ผู้บริหารใส่ใจต่อยุทธศาสตร์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครูพักอาศัยอยู่ในชุมชน 4. ครูส่วนใหญ่โสด มีอายุน้อย มีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

สุทัศน์ วัฒนสุทธิ (2544) ศึกษาเรื่อง สภาพการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนของกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ปีการศึกษา 2543 จำนวน 630 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ปริมาณการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนของกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลกอยู่ในระดับมาก
2. ปริมาณการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนของกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ในโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นกับโรงเรียนที่ยังไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นไม่แตกต่างกัน
3. กรรมการมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในการประชุมร้อยละ 78.33 บรรยากาศของการประชุมเป็นไปตามแนวทางประชาธิปไตย ร้อยละ 70 กรรมการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมตามความเป็นจริง ร้อยละ 8 และกรรมการยังขาดความเข้าใจในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 3.37

งานวิจัยต่างประเทศ

ไวท์นาเกอร์ (Whitaker. 1978 : 3839 - A) ได้ศึกษาทัศนคติของผู้ปกครองและผู้บริหารที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจด้านการศึกษา wuui ■. ผู้ปกครองมีปัญหาการรับข้อมูล การได้รับหรือประกาศเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งเป็นอุปสรรคในเรื่องนโยบาย และการตัดสินใจทางการศึกษา 2. ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของผู้ปกครองอยู่ในระดับน้อย

อัคร์ (Aktar. 1977 : 26 - 27) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทของประเทศกำลังพัฒนา พบว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่โครงการพัฒนาชนบทของประเทศกำลังพัฒนาล้มเหลวคือ ประชาชนในชนบทมิได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ขาดความสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการและขาดการบำรุงรักษาหลังจากโครงการเสร็จสิ้น

สมิท (Smith. 1971) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษาในการวางแผนและพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัย มลรัฐมิชิแกน wuii สมาชิกของคณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการไปเพียงฝ่ายเดียวโดยที่คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนรู้เห็น คณะกรรมการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิม หากคณะกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

พอลโลซซี (Pallozzi. 1981 : 1481-A) ศึกษาเรื่อง รูปแบบของชุมชนต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของโรงเรียนท้องถิ่นในรัฐนิวเจอร์ซีย์ wuii ควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย คือโรงเรียนไม่ควรติดอยู่กับนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรจะต้องเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สัมพันธ์กับความสามารถที่ตัวเองจะทำได้

ฮาร์โรลด์ (Harold. 1983) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจบทบาทของคณะกรรมการศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการศึกษามีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดนโยบายและการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในโรงเรียนประถมศึกษาในด้านวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่าในภาพรวมมีการปฏิบัติงานทั้ง 6 งาน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามภูมิหลังของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต่างกัน ในภาพรวม wuii มีการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียนที่ต่างกันของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีการปฏิบัติงานทั้ง 6 งานไม่แตกต่างกัน ซึ่งปัจจัยด้านต่างๆ ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. ภูมิหลังของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.1 ผู้แทนผู้ประกอบการ
 - 1.2 ผู้แทนครู
 - 1.3 ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 1.4 ผู้แทนองค์กรชุมชน
 - 1.5 ผู้แทนศิษย์เก่า
 - 1.6 ผู้ทรงคุณวุฒิ
 - 1.7 ผู้บริหาร
2. ขนาดโรงเรียน
 - 2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก
 - 2.2 โรงเรียนขนาดกลาง
 - 2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปริมาณการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในการปฏิบัติงาน
6 งาน ซึ่งได้แก่ งานวิชาการ งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานธุรการและ
การเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน